

Uključene

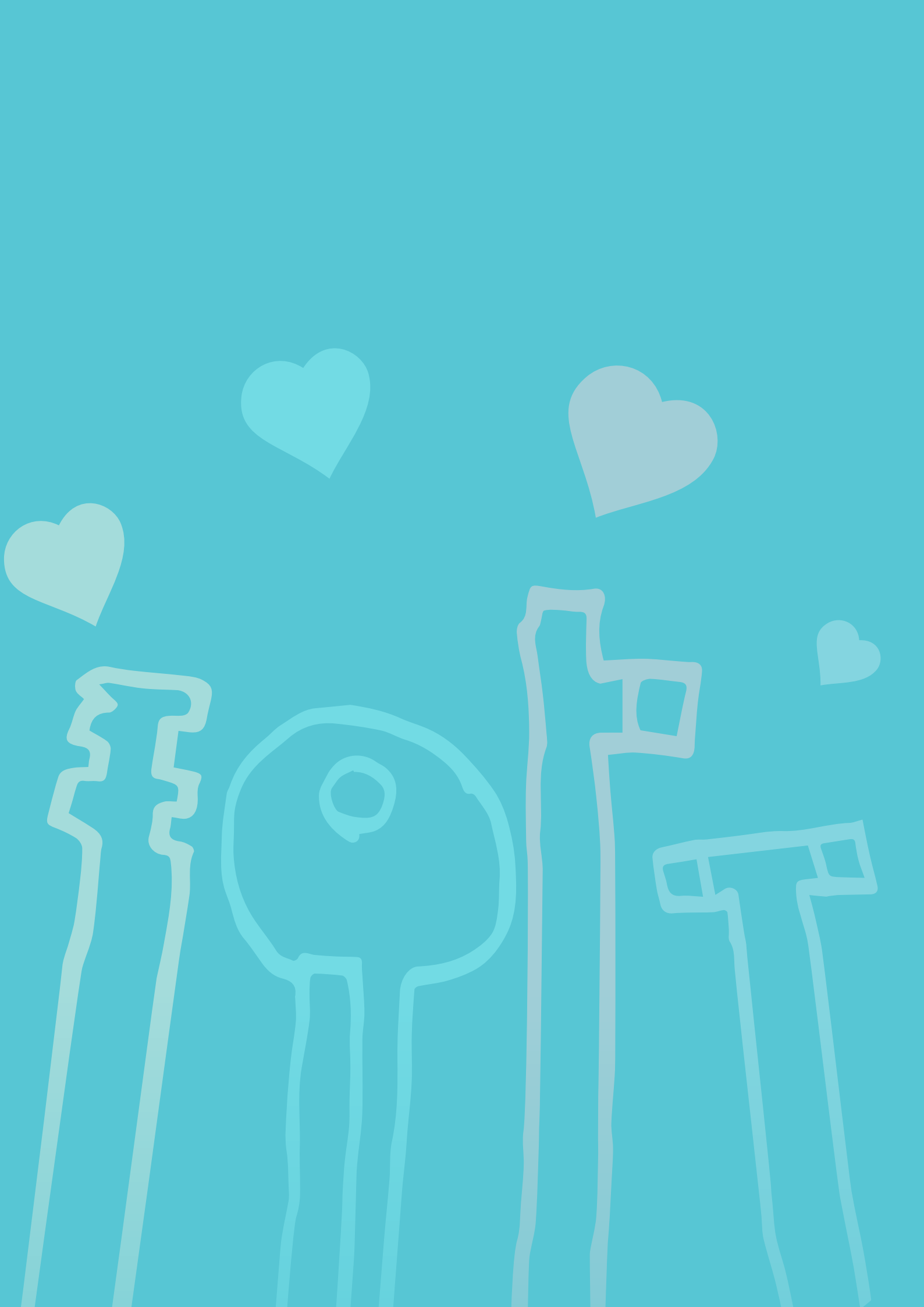
ZAJEDNICE

PRIRUČNIK

za organizacije civilnog društva koje se
žele uključiti u pružanje socijalnih usluga
postpenalnog prihvata u zajednici

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda i Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske.
Sadržaj materijala isključiva je odgovornost Udruge roditelja „Korak po korak“.

Nakladnik:

Udruga roditelja „Korak po korak”

Urednice:

Silvija Stanić i Mia Krpan

Autori:

Mia Krpan (Udruga roditelja „Korak po korak”), Sanja Brajković (Pučko otvoreno učilište „Korak po korak”), Marina Trbus (Pučko otvoreno učilište „Korak po korak”), Ivana Zanze (Roditelji u akciji - Roda), Branka Mrzić Jagatić (Roditelji u akciji - Roda), Anita Jandrić Nišević (Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet), Sara Carević (Udruga roditelja „Korak po korak”), Mirna Čačić (Roditelji u akciji - Roda), Daria Ivošević (Udruga roditelja „Korak po korak”) i Victoria Rauch (Pučko otvoreno učilište „Korak po korak”)

Lektura: GNOSIS agencija za prevođenje

Grafička priprema: Studio Bernardić d.o.o.

Tiskano u Hrvatskoj: Naklada: 230 primjeraka

ISBN: 978-953-8149-11-5 (tiskano izdanje)

ISBN: 978-953-8149-12-2 (PDF)

Zagreb, 2020.

Priručnik je izrađen u okviru projekta Uključene zajednice koji su sufinancirali Europska unija iz Europskog socijalnog fonda i Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske. Sadržaj publikacije isključiva je odgovornost Udruge roditelja „Korak po korak,,.

SADRŽAJ

1. Uvod	6
2. Istraživanje stavova prema bivšim zatvorenicima provedeno u okviru projekta „Uključene zajednice”	8
3. Model Uključene zajednice	11
3.1. Razumijevanje položaja počinitelja kaznenih djela, njihovih obitelji i djece	12
• Vidimo li djecu čiji su roditelji bili u zatvoru kao ranjive skupine?	
• Stigmatizacija	
• Rizik od narušenog psihofizičkog i mentalnog zdravlja	
• Nedostatni prihodi i rizik od siromaštva	
3.2 Promišljanje o postojećim kapacitetima, planiranje razvoja kapaciteta i podrške bivšim zatvorenicima i njihovim obiteljima	17
• Podrška očuvanju pozitivnog identiteta	
3.3. Unaprjeđivanje vještina savjetovatelja za pružanje podrške počiniteljima kaznenih djela	18
• Dva znanstveno utemeljena modela u radu s počiniteljima kaznenih djela	
• Savjetodavni rad s počiniteljima kaznenih djela	
• Osnovni principi motivacijskog intervjua	
• Savjetodavni rad usmjeren na potrebe djece počinitelja kaznenih djela	
3.4. Unutarsektorske i međusektorske suradnje	36
• Dobrobiti od međusektorske suradnje	
• Različite razine suradnje među institucijama i organizacijama	
• Dijeljenje informacija	
3.5. Zagovaranje jednakih šansi	40
• Osnovni pojmovi - javne politike, aktivizam, lobiranje i zagovaranje	
• Planiranje digitalne kampanje u vašoj organizaciji civilnog društva	
• Planiranje volonterske akcije u vašoj organizaciji civilnog društva	
4. Ključni pojmovi	48
5. Korištena literatura	50

1. UVOD

Ovaj radni materijal nastao je s ciljem uključivanja organizacija civilnog društva u proces pružanja adekvatne podrške obiteljima počinitelja kaznenih djela i samim počiniteljima u razdoblju postpenalnog prihvata s ciljem smanjenja faktora rizika od ranjivosti unutar zajednice u kojoj žive.

Radni materijal koji je pred vama nastao je u okviru projekta „Uključene zajednice,,“, a sastoji se od priručnika i radne bilježnice.

U priručniku se uglavnom koriste imenice muškog roda kada se govori o počiniteljima kaznenih djela i bivšim zatvorenicima no, termin se podjednako odnosi na osobe muškog spola kao i na osobe ženskog spola.

Projekt Uključene zajednice (UP. 04.2.1.05.0006) financirala je Europska unija iz Europskog socijalnog fonda unutar Operativnog programa „Učinkoviti ljudski potencijali,, 2014. – 2020. godine u okviru natječaja „Jačanje kapaciteta organizacija civilnoga društva za podršku učinkovitoj resocijalizaciji i reintegraciji počinitelja kaznenih djela u društvenu zajednicu,, a sufinancirao ga je Ured za udruge Vlade Republike Hrvatske. Nositelj projekta je Udruga roditelja „Korak po korak,, a partnerske organizacije su Roditelji u akciji - Roda i Pučko otvoreno učilište „Korak po korak,,.

Opći cilj projekta bio je stvoriti uvjete u društvenim zajednicama za resocijalizaciju počinitelja kaznenih djela kroz povećane kapacitete organizacija civilnog društva. Konkretnije, ciljevi su bili povezati i kapacitirati organizacije civilnog društva (u nastavku teksta: OCD-i) za usluge koje doprinose kvalitetnom postpenalnom prihvatu, podići spremnost lokalne zajednice za kvalitetniji postpenalni prihvata te podići svijest stručne i šire javnosti o korisnosti uključivanja bivših zatvorenika i njihovih obitelji u zajednicu. U projektu su sudjelovale organizacije civilnog društva s područja Varaždinske, Osječko-baranjske, Zadarske županije i Grada Zagreba koje su bile spremne proširiti svoje socijalne usluge na bivše zatvorenike i članove njihove obitelji. Sudionici projekta, organizacije civilnog društva odnosno njeni predstavnici, čije su refleksije i iskustva ugrađena u ovaj priručnik, su Udruga Novi put iz Varaždina, Udruga socijalnih radnika iz Osijeka, Centar za nestalu i zlostavljano djecu iz Osijeka, Gradsko društvo Crvenog križa Osijek, Udruga apstinenata za pomoć pri resocijalizaciji Porat iz Zadra te udruge iz Zagreba: Sirius – Centar za psihološko savjetovanje, edukaciju i istraživanje, Status M, Udruga Pet Plus, Društvo za psihološku pomoć, Udruga Igra i Hrabri telefon.¹

U priručniku, organizacije civilnog društva imaju priliku upoznati i produbiti razumijevanje izazova s kojima se susreću obitelji (bivših) zatvorenika i počinitelja kaznenih djela, kao primjerice zapošljavanje (kako i gdje tražiti posao, kako napisati životopis itd.), upravljanje financijama (troškovi života, mjesečni prihodi i rashodi), pronalaženje adekvatnog smještaja, nastavak liječenja, izgradnja i/ili osnaživanje socijalnih i obiteljskih veza te uključivanje u zajednicu.

¹ Zahvaljujemo svim navedenim organizacijama civilnog društva na sudjelovanju u projektu i dijeljenju svojih znanja i iskustava koji su doprinijeli i izradi ovog priručnika.

Ipak, najvažniji cilj ovog priručnika je osnažiti organizacije civilnog društva za razumijevanje perspektive djece i pružanje podrške članovima obitelji počiniteljima kaznenih djela.

U okviru teme kojom se bavi priručnik pojavljuje se različita terminologija koja je vezana uz faze pravosudnog postupka u kojem se počinitelj kaznenog djela nalazi. Počinitelj kaznenog djela je krovni pojam koji obuhvaća one kojima izrečen rad za opće dobro, zatvorenike i bivše zatvorenike (one koji su izdržali kaznu zatvora ili su na uvjetnom otpustu). Budući da je u ovom priručniku fokus na postpenalnom prihvatu te pružanju podrške članovima obitelji i djeci počinitelja kaznenih djela koji su (bili) u zatvoru zbog izazova koji su izravno vezani uz okolnosti izdržavanja kazne zatvora, najčešće će se koristiti pojam bivši zatvorenik, a prema potrebi će se istaknuti kada se sadržaj odnosi na druge ili sve počinitelje kaznenih djela.

Pojam postpenalni prihvrat obuhvaća intervencije i rad sa zatvorenicima i počiniteljima kaznenih djela otpuštenima iz kaznenog tijela, kako bi im se omogućila kvalitetna reintegracija u društvenu zajednicu.

Slika 1. Grafički prikaz terminologije korištene u priručniku

Napomena: ovaj prikaz izrađen je kako bi čitateljima olakšao razumijevanje različitih pojmova koji se koriste kroz priručnik (koga sve obuhvaćaju određeni pojmovi), te u određenoj mjeri odstupa od stručne i službene terminologije koja se koristi u pravosudnom sustavu i Zakonu o kaznenom postupku (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13, 152/14, 70/17, 126/19, 126/19)

Na kraju priručnika, u odjeljku Ključni pojmovi, nalaze se definicije koje čitateljima mogu olakšati razumijevanje spomenutih pojmova koje je potrebno poznavati kako bi se pružila adekvatna podrška počiniteljima kaznenih djela u razdoblju postpenalnog prihvata i njihovim obiteljima.

U **praktičnom dijelu – radnoj bilježnici**, predstavnici i zaposlenici organizacija civilnog društva imaju priliku propitivati mogućnosti svoje organizacije i planirati podršku (bivšim) zatvorenicima, i njihovim obiteljima u procesu postpenalnog prihvata.

2. ISTRAŽIVANJE STAVOVA PREMA BIVŠIM ZATVORENICIMA PROVEDENO U OKVIRU PROJEKTA „UKLJUČENE ZAJEDNICE”

U okviru spomenutog projekta, zajedno sa sudionicima iz organizacija civilnog društva provedeno je istraživanje o stavovima šire javnosti prema bivšim zatvorenicima u četiri lokalne zajednice – Osijeku, Varaždinu, Zadru i Zagrebu.

Cilj istraživanja bio je dobiti uvid u stavove javnosti prema ovoj skupini, kako bi se bolje usmjerile i prilagodile projektne aktivnosti poput kreiranja zagovaračkih poruka i organizacije volonterskih akcija za senzibiliziranje stručne i šire javnosti na poteškoće s kojima se ova skupina susreće.

U nastavku ovog teksta nalazi se presjek osnovnih informacija o ciljevima i metodologiji istraživanja, kao i glavni zaključci proizašli iz rezultata analize prikupljenih podataka. Opis metodologije te rezultati istraživanja organizacijama civilnog društva mogu pomoći u planiranju istraživanja stavova prema zatvorenicima, bivšim zatvorenicima i njihovim obiteljima te u planiranju aktivnosti podrške zatvorenicima u postpenalnom prihvatu.

Istraživanjem se ispitalo i nastojalo ustvrditi:

- stavove građana četiriju lokalnih zajednica prema bivšim zatvorenicima
- povezanost između nekih demografskih karakteristika sa stavovima prema bivšim zatvorenicima
- povezanost osobnih iskustava / ostvarenog kontakta s bivšim zatvorenicima sa stavovima prema toj skupini
- povezanost vrste počinjenog kaznenog djela sa stavovima o bivšim zatvorenici-ma.

Upitnik koji je korišten sastoji se od nekoliko kraćih upitnika, odnosno skala koje su većim dijelom prilagođene za potrebe ovog istraživanja.[2]

[2] Prilikom izrade su korišteni modificirani dijelovi upitnika iz diplomskoga rada Josipe Katalenec (mentor dr. sc. Dalibor Doležal, 2016.) - Stavovi studenata SuZG prema bivšim zatvorenicima te modificirani dijelovi upitnika za Istraživanje o stavovima i razini svijesti o diskriminaciji i pojavnim oblicima diskriminacije (2016) Ureda Pučkog pravobranitelja i Centra za mirovne studije.

Upitnik je ispitivao *demografska obilježja*; *opće negativne stavove prema zatvorenicima*; *socijalnu distancu* (stupanj bliskosti na koji je osoba spremna pristati s bivšim zatvorenikom); *negativne stavove ovisno o vrsti počinjenog kaznenog djela* (npr. neplaćanje alimentacije, gospodarski kriminal, zlostavljanje, silovanje, ubojstvo, ratni zločin); *pozitivne stavove* (spremnost na angažman u projektima i aktivnostima za pomoć ovoj skupini; namjera i pomoć u zapošljavanju) i *ostvarenost osobnog kontakta s bivšim zatvorenicima* (profesionalnog ili unutar obitelji).

Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku od ukupno 397 sudionika. Drugim riječima, sudionici projekta – predstavnici OCD-a podijelili su upitnike osobama koje su im bile dostupne, uz nastojanje da se što je ravnomjernije moguće obuhvate prema različitim karakteristikama (spol, dob, razina obrazovanja, zaposlenost). Opis uzorka prema demografskim karakteristikama nalazi se u tablici u nastavku teksta (Tablica 1.)

Tablica 1. Struktura uzorka prema demografskim obilježjima izražena u postotcima

		OS	VŽ	ZD	ZG	CIJELI UZORAK
N – broj sudionika		107	97	95	98	397
Spol	M	49.5	44.3	44.2	41.8	45.1
	ž	50.5	51.5	55.8	58.2	53.9
Dobna skupina	15 - 35	42.1	37.1	46.3	46.9	43.1
	36 - 55	30.8	43.3	28.4	32.7	33.8
	56+	27.1	16.5	25.3	20.4	22.4
Stupanj obrazovanja	NKV	4.7	6.2	7.4	4.1	5.5
	SSS	49.5	34.0	44.2	31.6	40.1
	VŠS	13.1	17.5	15.8	13.3	14.9
	VSS	26.2	27.8	27.4	42.9	31.0
	MAG. / DR. SC.	6.5	10.3	4.2	7.1	7.1
Zaposlenost	da	49.1	72.2	58.9	71.4	62.5
	ne	50.9	24.7	41.1	28.6	36.5

Napomena: N – broj sudionika prikazan je kao stvarna vrijednost, ne postotak.

Iako je analiza prikupljenih podataka omogućila izvođenje velikog broja zaključaka te ukazala na manje, ali nezanemarive razlike između četiriju lokalnih zajednica, nekoliko je javnih nalaza koji su utvrđeni u svim sredinama:

- Umjereno su pozitivni opći stavovi prema bivšim zatvorenicima (sudionici se većinom slažu s pozitivnim tvrdnjama poput „Netko može biti bivši zatvorenik, a ujedno i dobar čovjek”, i ne slažu s negativnim tvrdnjama poput „Kad bih za nekog poznanika saznao da je bio u zatvoru, počeo bih ga izbjegavati”).
- Umjereno do visoko negativni su stavovi ovisno o vrsti počinjenog kaznenog djela, pri čemu su najnegativniji stavovi izraženi prema osuđenima za kaznena djela nasilja nad djecom.
- Izraženost socijalne distance varira među gradovima: U prosjeku bi između 50 i 70% sudionika prihvatilo bivšeg zatvorenika kao kolegu na poslu ili susjeda, a Zagreb je iznadprosječan s više od 70% sudionika koji izražavaju prihvaćanje. S druge strane, u užu obitelj bi bivšeg zatvorenika primilo manje od 40% sudionika, a Osijek je ispodprosječan s manje od 30% sudionika koji bi ga prihvatili u tom slučaju.
- Što su izraženiji opći negativni stavovi prema bivšim zatvorenicima, to je izraženija i socijalna distanca te su manje izraženi pozitivni stavovi (namjera i pomoć u zapošljavanju te spremnost na angažman u aktivnostima za pomoć bivšim zatvorenicima).
- Nisu utvrđene razlike između muškaraca i žena na ukupnim rezultatima na skalama stavova, no one se pokazuju na specifičnim aspektima – žene u odnosu na muškarce izražavaju u prosjeku više straha, ljutnje i nepovjerenja prema ovoj skupini te više zaziru od bivših zatvorenika osuđenih za fizičko zlostavljanje djece.
- Osobe koje imaju ostvaren osobni kontakt s bivšim zatvorenikom (bilo u profesionalnom radu ili privatno) izražavaju u prosjeku manje negativne, odnosno pozitivnije stavove prema toj skupini.

Stavovi javnosti u lokalnim zajednicama prema bivšim zatvorenicima su općenito umjereno pozitivni, ali kada se navedu određena specifična kaznena djela koje je osoba počinila, oni su znatno negativniji. Pri tome se najveća odbojnost javlja prema počiniteljima nasilja, osobito nad djecom.

Razlike u stavovima koje su utvrđene u odnosu na određene osobine sudionika istraživanja, poput izraženijeg straha ili nepovjerenja kod žena ili starijih osoba, ukazuju na potrebu za prilagođavanjem ciljeva aktivnosti i (zagovaračkih) poruka koje želimo prenijeti.

Rezultati istraživanja posebno naglašavaju važnost osobnog kontakta u formiranju ili promjeni stavova, što je vrijedna spoznaja koju možemo iskoristiti prilikom kreiranja sadržaja

za senzibiliziranje lokalne zajednice i šire javnosti. Primjerice, prikaz pozitivnih primjera, ispovijesti, kratkog filma ili drugih sadržaja u kojima sudjeluju bivši zatvorenici koji su se uspješno reintegrirali u svoju zajednicu i sl. možemo iskoristiti za osmišljavanje zagovaračkih poruka, materijala za radionice, volonterske akcije i dr.

Iz cjelokupnog procesa provedbe ovog istraživanja proizašla je implikacija o potrebama za daljnjim istraživačkim rad u području postpenalnog prihvata. **Prvenstveno se među njima ističe potreba za dodatnim istraživanjem stavova prema djeci bivših zatvorenika, ali i potreba te djece.**

Svi oni koji su zainteresirani za više informacija o provedbi i rezultatima istraživanja, mogu nam se javiti mailom na info@udrugaroditeljakpk.hr.

3. MODEL „UKLJUČENE ZAJEDNICE”

U okviru projekta izrađen je i model „Uključene zajednice” kako bi se učvrstio u postojećim, ali i doprinio širenju socijalnih usluga postpenalnog prihvata i na druge lokalne zajednice kroz osnaživanje organizacija civilnog društva i suradnje s ustanovama u tim zajednicama. Model „Uključene zajednice,” sastoji se od pet razina:

1. **Razumijevanje položaja počinitelja kaznenih djela, njihovih obitelji i djece**
2. **Promišljanje o postojećim kapacitetima, planiranje razvoja kapaciteta i podrške bivšim zatvorenicima i njihovim obiteljima**
3. **Unaprjeđivanje vještina savjetovatelja za pružanje podrške počiniteljima kaznenih djela**
4. **Unutarsektorske i međusektorske suradnje**
5. **Zagovaranje jednakih šansi.**

3.1. Razumijevanje položaja počinitelja kaznenih djela, njihovih obitelji i djece

U ovom poglavlju bavimo se **imenovanjem i definiranjem** problema s kojima se nose obitelji i djeca zatvorenika i počinitelja kaznenih djela te počinitelji kaznenih djela u periodu probacije.

Imenovanje problema je prvi korak u pronalasku rješenja i pružanju podrške. Imenovat ćemo najčešće uzroke zbog kojih ove skupine pripadaju ranjivim grupama i nemaju jednake šanse za ostvarenje vlastitih životnih snova.

Najčešća problematika (bivših) zatvorenika s kojom se susreću nakon izlaska je:

- nedovoljna informiranost (o tome koja prava mogu ostvariti, kome se mogu obratiti za pomoć)
- stigmatizacija od strane pojedinih članova zajednice
- nemogućnost zapošljavanja kako bi se ostvarila sredstva za život
- reintegracija u obitelj i ponovno povezivanje s članovima obitelji
- reintegracija u zajednicu.

Problemi s kojima se susreću članovi obitelji počinitelja kaznenih djela, a posebno djeca su (prema Majdak, 2018.):

1. Stigmatizacija
2. Rizik od narušenog psihofizičkog i mentalnog zdravlja
3. Nedostatni prihodi i rizik od siromaštva.

Vidimo li djecu čiji su roditelji bili u zatvoru kao ranjive skupine?

Djeca čiji su roditelji u zatvoru ili su bili na izdržavanju kazne zatvora, često su nevidljiva i zanemarena u svim sustavima. Prve statističke podatke o broju djece koja su odvojena od roditelja zbog roditeljskog izdržavanja kazne zatvora, 2005. godine objavila je mreža Children of Prisoners Europe (COPE), a posljednji raspoloživi statistički podaci su iz 2013. godine (COPE, 2015., prema Majdak 2018). Oni pokazuju da najveći broj zatvorske populacije (kao i broj djece odvojene od roditelja, uglavnom oca) imaju zemlje: Engleska i Wales, Španjolska, Italija, Njemačka i Francuska, dok su zemlje s najnižim brojem zatvorske populacije Luxemburg, Slovenija i Sjeverna Irska. Hrvatska se nalazi negdje u sredini s ukupnim brojem zatvorske populacije u 2013. godini od 4741 i ukupnim brojem djece odvojene od oca zatvorenika 15 763, te s 545 djece odvojene od majke zatvorenice. Prema procjeni Ministarstva pravosuđa Uprave za zatvorski sustav u 2016. godini bilo je 12 290 djece čiji je jedan ili oba roditelja u zatvoru (Franjić Nađ, 2017., prema Majdak, 2018).

Zbog velike vjerojatnosti da će živjeti ispod prosjeka blagostanja društva ili da će doživjeti negativne životne ishode i da će im biti ugrožena njihova prava u većem postotku nego drugim sugrađanima, obitelji zatvorenika kao i sami počinitelji kaznenih djela u periodu postpenalnog prihvata, pripadaju grupi **ranjivih skupina** u društvu.

Razlog tome je što su zbog životnih okolnosti u kojima žive, odnosno činjenice da je jedan član njihove uže obitelji bio ili je još uvijek na odsluženju zatvorske kazne, obitelji i djeca zatvorenika izloženi dodatnim rizičnim faktorima koji se odnose uglavnom na rizik od siromaštva, izloženost stresnim situacijama, lošu zdravstvenu skrb, adekvatnu skrb i njegu kada su djeca u pitanju te izloženost predrasudama, niskim očekivanjima i dr.

Potrebe djece i preporuke za poboljšanje

U okviru zatvorskog sustava i izdržavanja kazne roditelja pojavljuju se različite potrebe djeteta, od kojih je najizraženija ona da ima priliku održavati adekvatan kontakt s roditeljem. Taj će kontakt pružiti priliku djetetu da roditelj sudjeluje u njegovu životu u skladu sa svojim mogućnostima. Time se i samo odvajanje roditelja od djeteta do određene mjere humanizira jer ga se čini prisutnim u životu djeteta. Također, potreba je djeteta da zna gdje mu je roditelj, u kakvim uvjetima boravi i kakva mu je svakodnevica te da bude informirano o bitnim činjenicama vezanim uz život roditelja. Potreba djeteta jest da zna kada su posjeti u kazneno tijelo te da ima jasnu predodžbu što može očekivati od ulaska u kazneno tijelo. Ovo posljednje naravno mora biti prilagođeno dobi i razvoju djeteta. Također, potreba je djeteta da može svoj posjet provesti neopterećeno odnosima odraslih i njihovim konfliktima. U konačnici dijete ima pravo znati na koji će način i u kojem opsegu roditelj biti u mogućnosti sudjelovati u njegovu životu. Izdržavanje kazne zatvora je iskustvo koje može značajno utjecati na odnos roditelja i djeteta. Čak i kada je izdržavanje kazne završilo, dijete i dalje može imati mnoga pitanja u glavi. Važno je s njim razgovarati o izdržavanju kazne te mu odgovoriti na pitanja koja ima.

Jedna od važnih emocionalnih i fizičkih posljedica na „gubitak„ roditelja koji je otišao u zatvor može biti narušena privrženost između roditelja i djeteta. Dijete kojem je roditelj (bio) odsutan doživljava svojevrsan gubitak tog roditelja. Djeci kojoj roditelj otpuče ili umre u većini slučajeva podršku pruže različite osoba iz zajednice, škole, obitelji i prijatelji, dok u situaciji u kojoj djetetu roditelj odlazi zbog zatvora podrška iz zajednice često izostane. Vrlo je slična situacija i kada se roditelj vraća u obiteljski dom nakon izdržavanja kazne zatvora. Sa zatvorom je povezana puno veća stigma, a zbog posljedica na psihičko i emocionalno zdravlje važno je da dobiju podršku i potporu. Tri puta je veća vjerojatnost da će djeca zatvorenika doživjeti poteškoće mentalnog zdravlja u odnosu na ostalu djecu. Djeca (bivših) zatvorenika mogu doživjeti nisko samopoštovanje, osjećaj izoliranosti i usamljenosti, ljutnje i/ili srama. Djeca koja su svjedočila uhićivanju roditelja također se nose s mislima koje mogu doprinijeti osjećaju straha, zbunjenosti, tuge, zabrinutosti.

Prostora za poboljšanje uvijek ima te je važno kontinuirano zagovarati prava i potrebe djece pogotovo u onim područjima gdje djeca nisu krajnja korisnička populacija, a dje-

lovanja i odluke unutar sustava značajno utječu na kvalitetu njihova života. Zatvorski sustav je upravo takav primjer jer se ne bavi djecom, nego je fokusiran na zatvorenika kao pojedinca, a kontakti s obitelji spadaju u kategoriju pod prava zatvorenika na održavanje kontakta s vanjskim svijetom. Time službenici zatvorskog sustava ne interveniraju u odnose s obitelji niti u interakciji prilikom posjeta kada je upravo prilika raditi na roditeljskim vještinama te osnažiti zatvorenika u njegovoj roditeljskoj ulozi. Mnogi od rizika s kojima se susreće djetetova obitelj, pa i dijete samo, nastavljaju se u periodu postpenalnog prihvata. Kako bismo obiteljima pružili podršku u postpenalnom prihvatu, važno je razumjeti njihovo prethodno iskustvo i okolnosti života.

Izostanak podrške obiteljima i djeci zatvorenika i počinitelja kaznenih djela u postpenalnom prihvatu rizični je faktor sam po sebi i zato je važno da djelujemo zajedno u prevladavanju tog i drugih rizika.

1. STIGMATIZACIJA

Djeca čiji su roditelji u zatvoru ili u postpenalnom prihvatu često trpe stigmatizaciju u susjedstvu, vrtiću, školi i društvenoj zajednici (COPE, 2015.). S obzirom na to da se stigmatizacija veže uz osjećaj srama, ona također može imati negativne učinke na mentalno zdravlje. Ovakve posljedice povezane su i s gubitkom statusa, dostojanstva i diskriminacijom.

Najčešći načini putem kojih pojedinci stigmatiziraju zatvorenike, bivše zatvorenike i njihove članove obitelji te djecu su: **stereotipi i predrasude, etiketiranje, niska očekivanja i nejednak tretman** odnosno pristranost te diskriminacija.

Diskriminacija na institucionalnoj i društvenoj razini. Ako se praksom koja se provodi u određenoj instituciji, tradicijom, normama ponašanja (implicitnim ili eksplicitnim) jedna grupa neprestano stavlja u nepovoljniji položaj u korist druge grupe ljudi, to se naziva opresija.

2. RIZIK OD NARUŠENOG PSIHOFIZIČKOG I MENTALNOG ZDRAVLJA

Podaci ukazuju na to da djeca čiji su roditelji u zatvoru podliježu znatno većem riziku da će imati narušeno mentalno zdravlje nego djeca u općoj populaciji. U studiji koju su proveli Davis i Shlafer (2018) dobiveni su rezultati koji upućuju da je boravak roditelja u zatvoru značajan negativan prediktor za fizičko i mentalno zdravlje te da ono predstavlja snažan rizik neovisno o socijalnom i ekonomskom statusu. Nadalje, postojeća literatura sugerira da se u podlozi ishoda narušenog mentalnog i psihofizičkog zdravlja zapravo nalazi nedostatak sigurnih, stabilnih, njegujućih odnosa i izloženost nasilju. Kao implikacije ovakvih nalaza možemo zaključiti da je stvaranje uvjeta u zajednici za poticajno roditeljstvo jedan od važnih zaštitnih čimbenika u zaštiti djece.

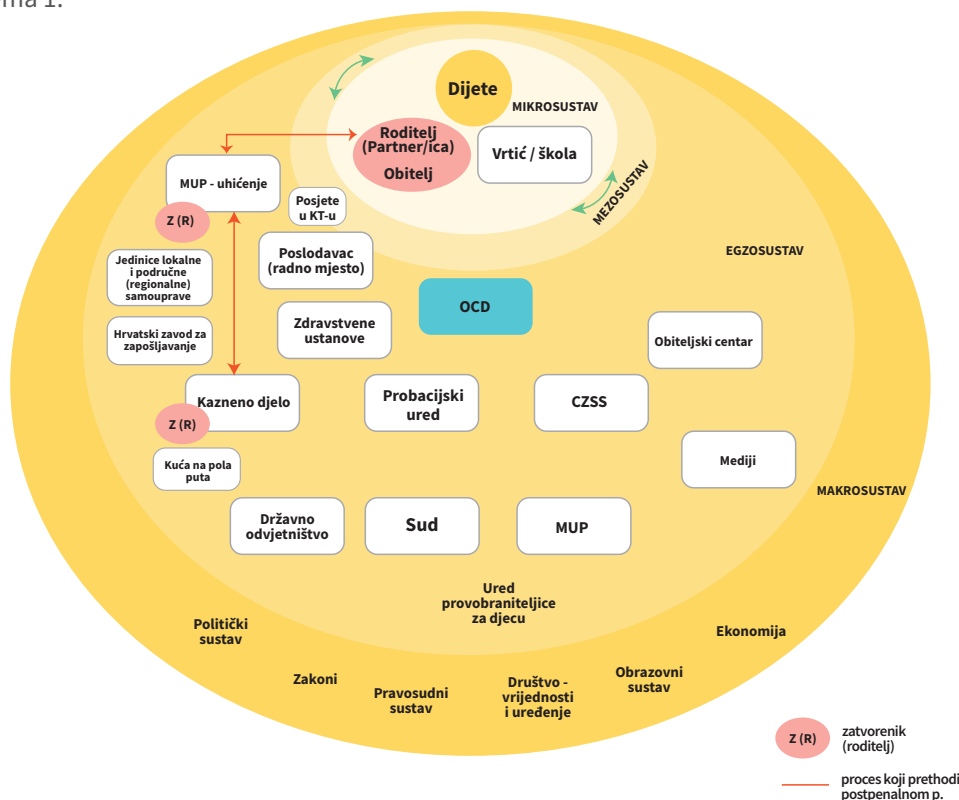
Izloženost rizičnim faktorima posebno je štetna u ranim godinama dječjeg života kada svako dijete za pozitivan rast i razvoj treba ljubav, njegu, brigu, pozitivna i poticajna iskustva. U tim

ranim godinama života posebno se ističe nekoliko rizičnih faktora (prilagođeno iz Buchanan, 2014.) kojima mogu biti izložena i djeca zatvorenika i počinitelja kaznenih djela:

- 1) nedostatak adekvatnih interakcija s roditeljima ili skrbnicima što negativno utječe na razvoj neuralnih krugova jer mozak, da bi se funkcionalno razvijao, treba poticaje odnosno informacije iz okoline
- 2) kronični stres, uslijed kojeg se dječji mozak pretjerano stimulira što utječe na pojačano lučenje adrenalina pa dijete pokazuje povećanu razinu agresivnosti, impulzivnosti i nasilja kasnije u životu
- 3) visoka razina kortizola koje se stvaraju u situacijama visokog stresa što može uzrokovati smrt moždanih stanica ili smanjenu vezu među moždanim stanicama u određenim područjima mozga.

Primijenimo li Bronfenbrennerov (1977) ekološki model, možemo razlikovati dvije vrste rizičnih faktora, one izazvane predispozicijama (poput urođenih razvojnih teškoća) te faktora rizika u okruženju (poput npr. siromaštva ili nepristupačnosti adekvatnih usluga). Kontekst u kojem se odvijaju faktori rizika u okruženju odnose se na mikrosistem, mezosistem i šire okruženje (egzosistem i makrosistem) (prema Buchanan, 2014.). Ako obitelji koje se nalaze u posebno nepovoljnim situacijama, kao što su to obitelji zatvorenika i počinitelja kaznenih djela, nemaju adekvatnu podršku u svakom od ovih sistema, možemo reći da je i sistem izvor moguće ranjivosti članova obitelji zatvorenika i počinitelja kaznenih djela.

Schema 1.

Ova shema bazira se na Bronfenbrennerovom ekološkom modelu koji naglašava važnost utjecaja okoline na dječji razvoj i psihosocijalnu prilgodbu te je primjenjiva u kontekstu postpenalnog prihvata, za praćenje međupovezanosti dionika i institucija uključenih u njega. Drugim riječima, shema prikazuje osobe, dionike i sustave koji su dio okoline djeteta počinitelja kaznenih djela i kojima je važno posvetiti pažnju i uzeti u obzir prilikom rada s počiniteljima kaznenih djela i njihovim obiteljima

3. NEDOSTATNI PRIHODI I RIZIK OD SIROMAŠTVA

Obitelji čiji članovi odu na odsluženje zatvorske kazne nalaze se u riziku od siromaštva zbog smanjenih prihoda. Period rizika od siromaštva traje sve dok je član obitelji na odsluženju zatvorske kazne, a često i kasnije kada osoba traži posao. Djeca roditelja koji borave u zatvoru često žive u značajno lošijim ekonomskim uvjetima zbog smanjenih prihoda u obitelji. Društvo često diskriminira one sa smanjenim prihodima što potencijalno može dovesti do toga da se osjećaju manje vrijednima i isključenima iz društva u kojem žive. Također, niži ekonomski status često se izjednačava s nižim intelektualnim statusom. Od djece roditelja koji su u zatvoru ili su bili u zatvoru često se očekuje manje nego od djece ostalih roditelja što značajno utječe na naša životna postignuća, a kasnije i na ukupnu kvalitetu života. Ostvarenje djetetovih potencijala i zadovoljenje njegovih potreba značajno ovisi o financijskim mogućnostima roditelja ili skrbnika s kojim žive.

Djeca koja žive u siromaštvu, u odnosu na djecu iz boljestojećih obitelji, zbog uvjeta u kojima žive (loša prehrana, češće obolijevanje, rjeđe interakcije s odraslima, izloženost manjem fondu riječi, nedostatak igračaka, slikovnica, izloženost stresu) u ranoj dobi mogu početi zaostajati u kognitivnom i socioemocionalom razvoju. Kada pohađaju niskokvalitetne škole, mogu zaostajati još i više u odnosu na svoje vršnjake, a njihov je školski uspjeh loš. Zbog školskog neuspjeha veća je vjerojatnost da će rano odustati od školovanja i ući u odraslu dob s niskom razinom obrazovanja i bez kvalifikacija. Niže obrazovanje i narušeno zdravlje, među ostalim čimbenicima kao što su diskriminacija i slabiji socijalni kontakti, rezultiraju nezaposlenošću, loše plaćenim poslovima i „radom na crno„.

Kvalitetna podrška zajednice može prekinuti krug siromaštva. Zato djeca i roditelji koji žive u siromaštvu trebaju dodatnu obrazovnu, socijalnu i emocionalnu podršku.

Uz navedene zaštitne čimbenike kroz pružanje dodatne podrške (obrazovna, socijalna i emocionalna) istraživanja ističu da za vrijeme boravka u zatvoru ostvarivanje kontakata doprinosi boljoj resocijalizaciji roditelja zatvorenika, te kasnije po izlasku iz kaznionice ili zatvora i boljoj prilagodbi u obitelji (Cvitanović, 1999, prema Majdak 2018) te je stoga izuzetno važno podržavati želju djeteta da vidi roditelja/skrbnika te da se očuva veza i kontakt što je više moguće.

3.2. Promišljanje o postojećim kapacitetima, planiranje razvoja kapaciteta i podrške bivšim zatvorenicima i njihovim obiteljima

Na institucionalnoj razini, rad s obiteljima zatvorenika i počiniteljima kaznenih djela u periodu postpenalnog prihvata zahtijevaju promišljanje o postojećim iskustvima i kapacitetima organizacije – znanjima, vještinama i resursima, koje će moguće upotrijebiti i/ili unaprijediti kako bi se organizacija civilnog društva uključila u podršku obiteljima zatvorenika te postpenalni period počinitelja kaznenih djela.

Tradicionalno, organizacije civilnog društva imaju iskustva u radu s osobama koje pripadaju ranjivim skupinama po bilo kojoj osnovi: siromašnima, beskućnicima, ovisnicima, jednoroditeljskim obiteljima, djecom kojoj je potrebna posebna podrška i dr. Budući da pripadaju ranjivim grupama, većina počinitelja kaznenih djela u postpenalnom prihvatu ili članovi njihovih obitelji ujedno su i potencijalni korisnici usluga organizacija civilnog društva.

U radnoj bilježnici (poglavlje 2) razmislite o misiji vaše organizacije, područjima rada, aktivnostima koje provodite i resursima koje ste razvili te u kojoj su mjeri vaša iskustva već sada povezana s pružanjem podrške počiniteljima kaznenih djela i njihovim obiteljima.

Podrška očuvanju pozitivnog identiteta

Identitet se definira kao osjećaj samoga sebe odnosno osjećaj vlastitosti. Krije se u odgovoru na dva pitanja:

„Tko sam ja?„
i
„Je li OK biti to što sam ja?„

Odgovori koje dajemo na pitanje „Tko sam ja?„ mogu se odnositi na uloge koje imamo u životu, mjesto gdje smo rođeni i gdje živimo, rasnu, nacionalnu i religijsku pripadnost, spol i seksualnu orijentaciju, tjelesne karakteristike, pripadnost manjinskoj ili većinskoj grupi, ono što želimo biti, ono što ne želimo biti.

Osim pitanja „Tko sam ja?„ identitet sadrži i odgovor na pitanje „**Je li dobro biti to što sam ja?„**, a odgovor na to pitanje dobiva se iz reakcija drugih ljudi.

Ako društvo osobu identificira samo s jednim slojem njegovog/njezinog identiteta i zanemaruje ostale identitete, taj se identitet zove **master status** (prema Bucher, 2010.). Master status je odgovor na pitanje „Što je prvo što ljudi pomisle o meni kad me vide?„. Ako se ono što društvo prvo vidi kod osobe u tom društvu negativno vrednuje, onda su šanse da će ona uvažavati i pozitivno vrednovati sebe minimalne. Negativni master status je često prisutan kod (bivših) zatvorenika, počinitelja kaznenih djela na uvjetnom otpustu i članova

njihovih obitelji jer se njih upravo identificira kroz samo jedan sloj identiteta, onaj da su npr. zatvorenici, počinitelji kaznenih djela, supruge ili muževi osobe koja je u zatvoru ili djeca zatvorenika ili počinitelja kaznenih djela. Ako osoba k tome svoj identitet definira samo kroz taj jedan identitet koji nije stvar njegovog izbora (jer kao član obitelji osobe koja je zatvoru nije počinio kazneno djelo), osoba osjeća da je sve unaprijed predodređeno i da nema slobode izbora, ne osjeća se dobro u svojoj koži i ima nisko samopoštovanje. Zbog toga, važno je njegovati i poticati izražavanje različitih dijelova identiteta (radnica, obrtnik, prijateljica, brat, prijateljica, ljubitelj životinja, pjevačica i sl.).

3.3 Unaprjeđivanje vještina savjetovatelja za pružanje podrške počiniteljima kaznenih djela

Pripreme profesionalaca koji rade u nevladinim organizacijama odnose se **na podizanje svijesti** svakog pojedinog djelatnika ili volontera organizacije civilnog društva **o postojanju prepreka i nejednakih šansi** na koje nailaze počinitelji kaznenih djela u periodu postpenalnog prihvata te njihova djeca i ostali članovi obitelji dok je zatvorenik u zatvoru, **preispitivanje stavova**, eventualnih stereotipa i predrasuda prema zatvorenicima te **razvoj dodatnih znanja i vještina** potrebnih za pružanje podrške obiteljima zatvorenika i počiniteljima kaznenih djela u periodu postpenalnog prihvata.

U svrhu uključivanja u aktivnosti postpenalnog prihvata organizacija civilnog društva neophodno je da svi zaposlenici organizacije, ali i druge osobe koje će u ime organizacije civilnog društva biti uključene u planiranje i provođenje aktivnosti za postpenalni prihvata, **preispitaju** svoja uvjerenja i vrijednosti kako bi se uvjerali da se oni doista zasnivaju na činjenicama, a ne na zabludama i stereotipima te tradiciji institucija u kojima radimo i iskrivljenim slikama u široj zajednici, a zbog kojih se počinitelji kaznenih djela, njihova djeca i ostali članovi obitelji nalaze u nepovoljnom položaju.

Potrebno je preispitivanje svake osobe koja će doći u kontakt s korisnicima o tome je li svojim govorom ili ponašanjem možda promiče nepravdu odnosno ranjivost članova obitelji počinitelja kaznenih djela i samih počinitelja kaznenih djela.

U radnoj bilježnici (poglavlje 3) zajedno s kolegama iz svoje organizacije porazgovarajte o vašim pojedinačnim iskustvima sa zatvorenicima, znanjima o njihovim potrebama i potrebama njihovih obitelji te stavovima o uključivanju organizacije u rad s počiniteljima kaznenih djela u postpenalnom prihvatu.

Dva znanstveno utemeljena modela u radu s počiniteljima kaznenih djela³

Model Uključenih zajednica polazi od procjene rizika i potreba (prva razina modela) počinitelja kaznenih djela kao i dva ispod opisana modela u radu s počiniteljima kaznenih djela.

Model kriminogenih rizika i potreba (*eng. Risk, Need, Responsivity Model – RNR*) nastao je kao reakcija na debatu „ništa ne funkcionira” koju je započeo Robert Martinson još 1974. godine. Ovaj model predstavlja znanstveno utemeljen, učinkovit i najrasprostranjeniji pristup u kreiranju programa tretmana u području penološke rehabilitacije.

Utemeljen je na tri osnovna principa (Andrews, Dowden, 2006):

1. **Princip rizika** – program je potrebno uskladiti sa stupnjem rizika počinitelja
2. **Princip potreba** – program treba ciljati na kriminogene potrebe (dinamički čimbenici rizika povezani s recidivizmom)
3. **Princip responsivnosti (odgovora na tretman)** – potrebno je uskladiti karakteristike počinitelja s programom; „*osigurati da program ima smisla za počinitelja*”.

1. Princip rizika

Rizik se definira kao mogućnost dolaska do štetnih posljedica. **Procjena rizika** je proces koji uključuje utvrđivanje vjerojatnosti da će se štetni događaj dogoditi unutar određenog vremenskog okvira. U kaznenom postupku, procjena rizika je proces u kojem se utvrđuje potencijal pojedinca da naudi sebi i/ili drugima. Čimbenici rizika su varijable koje povećavaju mogućnost da će se pojedinac ponašati na štetan način i mogu se svrstati u četiri domene:

- antisocijalni obrazac ličnosti
- povijest antisocijalnog ponašanja, prijašnja hospitalizacija
- antisocijalne veze, nedostatak podrške
- psihološki poremećaji, snižena razina funkcioniranja i korištenje sredstava ovisnosti.

Jedna od mogućih podjela rizičnih čimbenika je na **statičke i dinamičke**. Statički čimbenici rizika su oni koje ne možemo mijenjati, a imaju određeni utjecaj na vjerojatnost počinjenja kaznenog djela (npr. spol, dob, povijest delinkventnog ponašanja). Dinamički čimbenici rizika povećavaju vjerojatnost počinjenja kaznenog djela i podložni su promjeni te se mijenjaju ovisno o situaciji – na njih ciljamo u programima tretmana (npr. antisocijalni stavovi, kognitivne distorzije, zlouporaba sredstava ovisnosti, druženje s osobama antisocijalnog ponašanja i slično).

³ Autorica ovog odjeljka je izv. prof. dr. sc. Anita Jandrić Nišević s Odsjeka za kriminologiju Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

2. Princip potreba

Ljudske potrebe su važne za psihološko blagostanje, a pojedinac se može razvijati jedino ako su mu one zadovoljene. Nemogućnost zadovoljenja tri bazične potrebe za autonomijom, odnosom i kompetencijom dovodi do pojave psihološke nestabilnosti i pribjegavanja zamjenskim načinima zadovoljavanja tih potreba. **Kriminogene potrebe** su obilježja koja je potrebno mijenjati jer imaju direktan utjecaj na stopu recidivizma. One uključuju antisocijalne stavove, slabe vještine rješavanja problema, korištenje sredstava ovisnosti, impulzivnost, hostilnost i veze (odnos) s antisocijalnim osobama.

Osnovni cilj njihova klasificiranja je što točnija procjena vjerojatnosti (rizika) da će oni ponovo činiti kaznena djela tijekom i nakon penalnog tretmana. To znači što točnije upoznati obilježja koja su determinirala kriminalno ponašanje s jedne strane i obilježja na koja tijekom tretmana treba djelovati (tretmanske potrebe) s druge, kako bi se maksimalno smanjila vjerojatnost povrata.

3. Princip responzivnosti (odgovora na tretman)

Koncept responzivnosti odnosi se na obilježja i okolnosti koje utječu na to kako pojedinac reagira na tretman. Responzivnost uključuje motivaciju pojedinca da se uključi u terapiju i posveti se promjeni. Princip responzivnosti bazira se na zahtjevu da se program prilagodi ključnim karakteristikama počinitelja, njegovom stilu učenja, razini motivacije i okolnostima te je važno odabrati intervenciju koja će dovesti do željene promjene. Pitanje responzivnosti, tj. odgovora na tretman je krucijalno, ali i nedovoljno istraženo područje u kriminološkim istraživanjima.

The Good Lives Model (GLM) odnosno Model dobrih života, kako je nazvan u domaćoj literaturi, prvi su predložili Ward i Stewart 2003. godine kao pristup u rehabilitaciji počinitelja. Ovaj se pristup usmjerava na osnaživanje postojećih snaga počinitelja kaznenih djela. Stoga su upravo intervencije unutar ovog modela usmjerene na počiniteljeve interese, sposobnosti i aspiracije, te nastoje razviti i ojačati vještine i resurse svakog počinitelja potrebne za postizanje osobnih ciljeva i kvalitetnog života (Ward i Maruna, 2007).

Model je utemeljen na znanjima pozitivne psihologije te je nastao kao odgovor na RNR model (*Risk-Need-Responsivity Model*). Točnije, on nastoji poboljšati određene nedostatke uočene kod RNR modela: nedovoljno zastupljen princip responzivnosti i motivacije na promjenu, fokusiranje na rizike i „odstranjivanje rizika,“ umjesto na pozitivan razvoj pojedinca, previše kruta struktura programa utemeljenih na RNR modelu koja može rezultirati neuklapanjem pojedinaca u programe tretmana (Ward i Maruna, 2007).

Model dobrih života često se definira kroz tri glavne komponente:

- (1) generalni principi i pretpostavke koji se povezuju s ciljevima rehabilitacijske prakse i kliničke prakse (npr. ljudi mogu postići promjenu)
- (2) etiološke pretpostavke koje uzimaju u obzir razvoj i održavanje prijestupničkog ponašanja
- (3) realne i primjenjive intervencije koje nastoje povezati prethodne dvije komponente.

Sama pretpostavka modela jest da su kriminalno ponašanje i psihološki problemi pojedinca rezultat maladaptivnih pokušaja zadovoljenja i ostvarenja potreba, odnosno nedostataka unutarnjih i vanjskih resursa potrebnih za ostvarivanje osobnih ciljeva na prosocijalan način. Počinitelji, kao i sve osobe, nastoje ostvariti svoje životne vrijednosti kroz sredstva koja su im na raspolaganju. Slijedom toga, rehabilitacija počinitelja nastoji poboljšati načine dosadašnjeg ostvarivanja potreba kroz pružanje znanja, vještina, prilika i resursa pomoću kojih će počinitelj postići vlastite vrijednosti i ostvariti kvalitetniji život, na način koji ne uključuje povređivanje drugih (Purvis, Ward i Willis, 2011).

Model dobrih života relativno je nov pristup u području penološke rehabilitacije. Jedna od njegovih glavnih pretpostavki jest da pojedinci koji su počinili jedno ili više kaznenih djela imaju jednake karakteristike poput onih koji nisu, pa u skladu s tim imaju i jednake životne potrebe i ciljeve.

Prema ovom modelu, svaka osoba ima određeni, samo njoj svojstven plan za dobar život, a da bi ostvarila taj plan, mora zadovoljiti svoje potrebe i ostvariti svoje ciljeve. Te potrebe i ciljevi mogu se podijeliti u dvije skupine – primarna i sekundarna dobra. Ward i sur. (2011) primarna dobra opisuju kao ona koja donose unutarnje zadovoljstvo i sama su sebi svrha. Navode 11 kategorija primarnih dobara:

- (1.) život (uključuje dobro fizičko zdravlje i funkcioniranje)
- (2.) znanje
- (3.) izvrsnost u igri
- (4.) izvrsnost u poslu (uključuje iskustva nadmoći)
- (5.) izvrsnost u djelovanju (uključuje autonomiju i samousmjerenje)
- (6.) unutarnji mir (izostanak unutarnjih nemira i stresa)
- (7.) bliskost (uključuje intimne, romantične i obiteljske odnose)
- (8.) zajedništvo
- (9.) duhovnost (pronalaženje smisla života)
- (10.) sreća
- (11.) kreativnost

To su ona dobra i potrebe koje su u funkciji preživljavanja i samoaktualizacije te su prirodne svim ljudskim bićima (Arnhart, 1998; prema Ward i Maruna, 2007).

S druge strane, sekundarna su dobra svojevrsan način dosezanja primarnih dobara, odnosno instrument koji nam omogućuje da dosegamo primarna dobra (Ward i Maruna, 2007). Pretpostavka Modela dobrih života jest da do kriminalne aktivnosti dolazi zbog nedostatka unutarnjih ili vanjskih uvjeta i mogućnosti da pojedinac svoje potrebe i ciljeve ostvari na društveno prihvatljiv način. Drugim riječima, do prijestupništva dolazi kada pojedinci svoje potrebe pokušavaju zadovoljiti na društveno neprihvatljive načine zbog manjka znanja i sposobnosti, nepostojanja mogućnosti i slično.

Veza kriminalne aktivnosti i plana za dobar život može biti neposredna i posredna (Ward, Yates i Willis, 2011). O neposrednoj povezanosti radi se u slučaju kada osoba pokušava zadobiti primarna dobra kriminalnom aktivnošću, odnosno počinjenjem kaznenog djela (primjerice, ako odrasla osoba pokušava potrebu za bliskošću, odnosno intimnim odnosom, zadovoljiti s djetetom). O posrednoj povezanosti govorimo kada pojedinčevi (inače društveno prihvatljivi) pokušaji da zadovolji svoje primarne potrebe dovedu do nepredviđenih neugodnih posljedica, što rezultira lancem događaja koji osobu vode u prijestupništvo. Do te situacije najčešće dolazi ako se pokušavaju ostvariti konfliktna primarna dobra, npr. potreba za autonomijom i potreba za bliskošću. U svojim pokušajima da ostvari autonomiju osoba se sve više posvećuje poslu, što dovodi do nepredviđenih problema u odnosu s bliskom osobom. Kako bi se oslobodila unutarnjeg nemira (također jedna od primarnih potreba), osoba konzumira prekomjerne količine alkohola, što ju dovodi u situaciju povećanog rizika za počinjenje kaznenog djela.

Još jedan čimbenik koji pridonosi prijestupništvu jesu ranije spomenute unutarnje ili vanjske prepreke za zadovoljenje primarnih potreba (Ward i Maruna, 2007). Nerijetko se događa da osoba zbog manjka sposobnosti i kompetencija (unutarnje prepreke) ili nedostatnih mogućnosti, podrške i resursa (vanjske prepreke) počini neko kazneno djelo. Važno je primijetiti kako je problem uvijek u sekundarnim dobrima, odnosno načinu i instrumentima pomoću kojih osoba pokušava zadovoljiti potrebe i doseći primarna dobra.

Osim navedenoga, uzroci počinjenja kaznenoga djela mogu biti i iskustva iz djetinjstva, poput različitih trauma i neadekvatnih roditeljskih modela, ali također i život osobe neposredno prije počinjenja delikta. Naglasak se stavlja na vrijednosti, stavove, vještine, sklonosti, prepreke, mogućnosti i izbor načina za ostvarenje određenoga cilja (Purvis, Ward i Willis, 2011).

Kritike navedenih modela ukazuju na potrebu za individualnom prilagodbom i fleksibilnosti programa imajući na umu na prioritete, potrebe, interese i mogućnosti svakog korisnika, odnosno obitelji. Uz to, umjesto na „odstranjivanje rizika”, u radu i prilikom osmišljavanja programa bilo bi dobro usmjeriti se na pozitivan razvoj potencijala pojedinca.

Savjetodavni rad s počiniteljima kaznenih djela

Psihosocijalno savjetovanje je formalan, vremenski ograničen postupak između savjetovatelja/ice i klijenta/ice koji se radi na rješavanju konkretnih problema klijenta uz pomoć različitih kognitivnih i bihevioralnih intervencija. Za razliku od psihoterapije, savjetovanje je manje usmjereno na promjene u ličnosti, a više na rješavanje konkretnog problema kod osobe i kraće traje (od 6 do 10 susreta). Cilj savjetovanja nije dati savjet klijentu, već pomoći klijentu da nauči kako da se sam snađe u situaciji i nosi sa životnim izazovom zbog kojeg je došao. U radu s bivšim zatvorenicima i članovima njihovih obitelji mogu se koristiti sve vrste terapija, terapeutskih usmjerenja i tehnika kao i sa svim ostalim korisnicima socijalnih usluga. Mi smo se u ovom poglavlju (a i modelu Uključene zajednice) fokusirali na psihosocijalno savjetovanje jer ima za cilj pružiti podršku osobi tijekom teških razdoblja života u kojima se može naći, ali i na kognitivno-bihevioralno savjetovanje koje pruža puno tehnika i praktičnih smjernica za rad s korisnicima. Osim toga, kognitivno-bihevioralna terapija se pokazala učinkovita u tretmanu zatvorenika (Landerberger, Lipsey 2005) zbog učinka koji je pokazala na recidivizam odraslih i maloljetnih počinitelja kaznenih djela.

Savjetovatelj je osoba koja je prije svega kompetentna za obavljanje posla savjetovanja sa specifičnim znanjima i vještinama. Savjetovateljeva kompetentnost je nužna da bi klijent izgradio samopouzdanje i razvio nadu u rješavanje svog problema kao i stvorio osjećaj da ima korist od savjetovanja. Savjetovatelj ima altruističke i humanističke motive za rad s klijentima, usmjeren je na ljude, proradio je svoje emocionalne traume, objektivan je, osjetljiv za rasne, etničke i kulturalne činitelje i intelektualno je zainteresiran. Tijekom savjetovanja savjetovatelj je dužan aktivno slušati klijenta jer na taj način pomaže stvaranju odnosa, uspostavljanju temelja za povjerljiv odnos, pomaže klijentu da se otvori i otkrije svoje osjećaje, sakuplja vrijedne informacije i pomaže klijentu da preuzme odgovornost. Ključne vještine aktivnog slušanja su parafraziranje, konfrontacija, sažimanje i reflektiranje osjećaja. U slučaju da savjetovatelj procijeni da problem s kojim je bivši zatvorenik došao nadilazi njegove kompetencije i osjeća se nelagodno u radu s određenom problematikom, profesionalan i preporučljiv korak je pronaći drugog savjetovatelja koji bi bio spreman primiti osobu u savjetovanje.

Savjetovanje je proces koji je lako objasniti kroz nekoliko faza: uspostava radnog odnosa, definiranje problema, postavljanje ciljeva, odabir i primjena intervencija i završetak savjetovanja (Hackney, Cormier 2012). Kada jednom započne, svaka faza postaje trajni dio procesa savjetovanja. Uspostavljanje odnosa ostaje na dnevnom redu do kraja procesa, kao i utvrđivanje teškoća i problema. Tako se teškoće mogu definirati na prvom razgovoru, a već na trećem ili četvrtom savjetovanju mogu se pojaviti novi problemi i tada se može napraviti nova lista prioriteta problema i utvrditi na kojem je problemu klijentu važno raditi u tom trenutku.

Kako provesti prvi savjetodavni razgovor s klijentom?

Dobar početak svakog savjetodavnog razgovora je provjera raspoloženja klijenta. Osim što može potaknuti razgovor kod klijenata koji ne znaju od kuda bi počeli pričati, dobro je i kod klijenata koji imaju odmah u početku „puno toga za reći,“ kako bi ih malo usporili i usmjerili. Zadatak može biti da procijene svoje raspoloženje na skali od 1 do 100 ili ih se može potaknuti na identifikaciju svojeg raspoloženja i razlikovanja istih od osjećaja. Kod provjere raspoloženja u radu s djecom mogu se pripremiti obrasci sa slikovitim prikazima raspoloženja (semafori ili baloni raspoloženja). Faze prvog savjetodavnog razgovora su započinjanje razgovora, definiranje problema, planiranje akcije i završetak razgovora. U prvoj fazi prvog savjetodavnog razgovora savjetovatelj predstavlja sebe i svoju udrugu/instituciju i objašnjava čime se bave. Ako se radi o djetetu, savjetovatelj objašnjava i što točno psiholog, socijalni pedagog ili socijalni radnik inače radi (ovisno koje je struke savjetovatelj). Kao i kod cjelokupnog procesa savjetovanja, u prvom razgovoru je osobito važno usmjeriti se na stvaranje odnosa s klijentom, posebno ako se radi o djetetu. Savjetodavni razgovor s djecom može započeti i kroz igru, crtanje, plastelin, kolaž ili nešto treće. U drugom koraku klijent i savjetovatelj definiraju problem i procjenjuju važnost problema za klijenta. U slučaju da je više prisutnih problema, korisno je napraviti listu (prioriteta) problema. Kako bi se prikupilo što više činjenica, savjetovatelj može postavljati otvorena pitanja i provjeravati klijentove osjećaje vezane za svaki problem. Prilikom planiranja akcija koje će se poduzeti postavljaju se konkretni, realni, klijentu vidljivi ciljevi, bihevioralni i pozitivno usmjereni ciljevi (što će točno klijent napraviti kada se završi razgovor). Kako bi se povećala motiviranost za radom na sebi i odgovornost klijenta na ishode savjetovanja, klijenta se angažira u proces savjetovanja na način da on donosi temu ili problem na kojima će se raditi. Temu mogu osmisliti na licu mjesta ili doći s unaprijed pripremljenom temom (preporučuje se da unaprijed pripreme temu na kojoj žele raditi). Na kraju razgovora uobičajeno je da si savjetovatelj ostavi par minuta vremena za sažimanje svega što je rečeno na seansi, s klijentom provjeri razumijevanje planiranih ciljeva i vremenskih ograničenja istih. Na kraju se može ponovo provjeriti raspoloženje klijenta što pruža informaciju i klijentu i savjetovatelju jesu li se i u kojem smjeru pomaknuli od raspoloženja s početka savjetovanja. U slučaju da je dinamika rada nije dopustila drugačije, završetak razgovora može završiti i naglo. U slučaju da savjetovatelj procijeni da postoji potreba za drugačijom vrstom pomoći, upućuje klijenta drugom stručnjaku.

Savjetodavni razgovor može izgledati kao običan razgovor dvojice prijatelja u kojem jedna osoba dobiva podršku i razumijevanje. Nekada se poistovjećuje savjetovanje sa stručnjakom s razgovorom bliskih prijatelja, međutim savjetovanje se bitno razlikuje od razgovora u njegovoj namjeri (i savjetovateljevoj objektivnosti). Savjetovanje treba pružiti dodatnu dimenziju razgovoru. U postizanju planiranih akcija i ciljeva faktor koji čini odnos između savjetovatelja i klijenta različitim od ostalih međuljudskih odnosa je zajednička svrha/namjera koji se u literaturi još naziva i radni savez, a odnosi se na suradnju obiju strana u postizanju terapijskih ciljeva.

Kognitivno-bihevioralno savjetovanje

Za razliku od suportivnog savjetovanja opisanog gore, kognitivno-bihevioralno savjetovanje i kognitivno-bihevioralna terapija u nekim se situacijama i s nekim korisnicima kao što su zatvorenici pokazala učinkovitija. Istraživanja u kojima su se primjenjivali kognitivno-bihevioralni programi, a u kojima su sudjelovali zatvorenici, uglavnom su bila usmjerena na promjenu disfunkcionalnih misli, učenje novih kognitivnih vještina, uočavanje distorzija u mislima, interpretaciju socijalnih znakova, samopromatranje misli i slično (Landerberger, Lipsey 2005). Kognitivno-bihevioralno savjetovanje obuhvaća područja pružanja podrške, rješavanje problema (potraga za poslom, financijski problemi), donošenje odluka (selidba, razgovor s djecom o izdržavanju kazne zatvora), krizna stanja (životni šokovi kao što su izdržavanje kazne zatvora, bolesti članova obitelji, nesreće) i učenje životnih vještina (komunikacijske vještine, rješavanje konflikata, socijalne vještine, asertivnost). Model koji se koristi u kognitivno-bihevioralnom savjetovanju o međuzavisnosti osjećaja, misli i ponašanja podrazumijeva da većina ljudi može postati svjesna svojih misli i ponašanja i na taj način učiniti pozitivne pomake. Objašnjava se na način da postoji neutralna situacija koja kod osobe izazove neki osjećaj i neko ponašanje, reakciju na tu situaciju. Npr. situacija u kojoj osoba čuje buku iz susjednog stana i izrazito se uzruja i naljuti jer ne može zaspiti od količine buke, natjera osobu da reagira i da ljutito kuca i zvoni susjedu na vrata ne bi li ušao u fizički obračun s njime i na taj način „riješio problem”. U toj situaciji osoba koja je impulzivno reagirala nije osvijestila svoje misli koje su prethodile reakciji ljutitog kucanja na vrata i pokušaja izazivanja konflikta. Ono gdje se kognitivno-bihevioralno savjetovanje pokazalo korisnim je kada se korisniku ukaže na to kako je, iako je u datom trenutku nije svjestan, neka misao (njegova procjena situacije) uzrokovala osjećaj ljutnje koji je onda u nedostatku inhibicije ponašanja uzrokovao neprimjereno ponašanje. Iako je nekim osobama koje nisu previše racionalno ili kognitivno usmjerene teže doprijeti do svojih misli, tehnikama iz kognitivno-bihevioralnog usmjerenja osobu se uči kako osvijestiti te misli i što onda s njima kada ih osvijesti. Tako se mogu kategorizirati tehnike koje se koriste u radu na osjećajima, na mislima i na ponašanjima. Neke od njih opisane su niže u tekstu.

Kognitivno-bihevioralne tehnike u radu na osjećajima

U radu na emocijama s klijentima savjetovatelj može koristiti relaksacijske postupke koje poučava klijenta u sigurnom okruženju (na seansi), a koje klijent može koristiti i sam kada nauči pravilno koristiti tehnike. Neke od tehnika relaksacija su progresivna mišićna relaksacija i tehnike disanja ili vođena imaginacija. U regulaciji emocija pomaže i tjelesna aktivnost, stoga se klijentima koji imaju tu mogućnost preporučuje šetnja, vježbanje i ostale aktivnosti te se educira klijenta o blagotvornim učincima tjelesne aktivacije na psihičko zdravlje. Važan korak u regulaciji emocija je primjereno izražavanje emocija, identifikacija emocija te je savjetovateljeva uloga pomoći klijentu identificirati i objasniti emocije koje osjeća i kako da to čini bez savjetovatelja (klijentu se mogu donijeti obrasci s popisom emocija i može se prolaziti kroz svaku emociju i provjeriti klijentovo razumijevanje te emo-

cije i zamoliti ga da opiše kada se tako osjećao). Klijente je korisno pripremiti na to kako da se nose s nekom situacijom koja im je posebno teška i neizvjesna te zbog koje osjećaju tjeskobu (npr. klijent zna da će mu oduzeti pravo stanovanja s djetetom i čeka dan kada će službenici odvesti dijete u Dom za odgoj. Na seansi se s klijentom može se proći cijela situacija, pripremiti se za nju i dogovoriti kako će se ponašati prije/tijekom i nakon teškog trenutka). Kod klijenata koji doživljavaju česte naglije prijelaze s jedne na drugu intenzivnu emociju, koji upadnu u stanje iz kojega se teško izvuku ili one s niskim samopouzdanjem mogu se koristiti kartice suočavanja. Na kartice suočavanja mogu se napisati njihove misli/uvjerenja i poruke koje sebi žele poručiti u teškim trenucima, a kojih se nužno ne sjete u tom trenutku. Karticu mogu nositi sa sobom u novčaniku, torbi ili džepu, ovisno kako im je ugodnije.

Kognitivno-bihevioralno tehnike usmjerene na misli

Problem solving

Kroz rad na mišljenju klijenata pomaže im se na ispravan način pripisivati uzroke nekim događajima, ponašanjima. Kako vidi uzroke svojih problema, vidi li svoju odgovornost u poteškoćama u kojima se našao? Kako je ranije spomenuto u poglavlju Dva znanstveno utemeljena modela u radu s počiniteljima kaznenih djela, tijekom cijelog trajanja savjetovanja s počiniteljima kaznenih djela provodi se procjena kriminogenih potreba, odnosno obilježja koja počinitelja čine ranjivim za recidiv. Ta obilježja mogu biti osobine ličnosti, stavovi i uvjerenja osobe, nedostatak specifičnih vještina, sklonost određenim ponašanjima, a mogu biti i utjecaj drugih osoba koje ju okružuju. Vrlo često su klijenti svjesni svojih kriminogenih potreba te su spremni razgovarati o njima kada se razvije određena doza povjerenja sa savjetovateljem. U radu na mišljenju s klijentima tehnika koja se često koristi je problem solving. Unatoč specifičnijim teškoćama koje bivši zatvorenici i njihovi članovi obitelji često imaju poput rizika od siromaštva, manjak obrazovanja, niži socioekonomski status, oni se nužno ne javljaju u savjetovanje zbog tih poteškoća i rizika. Problemi s kojima mogu u savjetovanje doći bivši zatvorenici i članovi njihove obitelji mogu biti isti kao i kod svih ljudi koji potraže pomoć savjetovatelja u nekom trenutku života (problem zadržavanja posla, poteškoće u komunikaciji s članovima obitelji, problem kontroliranja emocija, partnerski, bračni problemi i slično).

Problem solving je tehnika kojom se klijentu pomaže u identifikaciji i rješavanju trenutnih životnih problema, prepoznavanju njegovih resursa za suočavanje sa životnim teškoćama, povećanju osjećaja kontrole nad problemima i usvajanju metoda za rješavanje budućih problema. Problem solving može koristiti osobama koje se općenito dobro nose s problemima, ali trenutno iz nekih objektivnih ili subjektivnih razloga nemaju dovoljno resursa za rješavanje problema. Može koristiti i osobama sa slabijim resursima za suočavanje s problemima. Logičan prvi korak je na početku jasno definirati problem što se čini jednostavnim, međutim nisu svi klijenti uvijek u stanju verbalizirati što ih muči ili nisu još osvijestili što im konkretno uzrokuje poteškoće. Od savjetovatelja se očekuje da pažljivo sluša

opis problema koji klijent daje i postavlja potpitanja te da sažme rečeno u trenutku kada je klijent iznio cijeli slučaj. Ponoviti za klijentom što savjetovatelj smatra da su problemi odnosno provjerava je li dobro razumio i napraviti popis svih problema koje je klijent naveo. Utvrditi koje su jake strane klijenta kroz pitanja o dosadašnjem načinu suočavanja s problemima i stupnju izbjegavanja rješavanja problema. Utvrditi kakvu podršku osoba ima iz okoline, koje to stvari iz okoline dodatno otežavaju ili olakšavaju problem. Provjeriti koje su to promjene koje klijent želi promijeniti i utvrditi realističnost postavljenih ili očekivanih ciljeva klijenta. Procijeniti primjerenost problema za problem solving. Koristi se s osobama koje traže pomoć kod problema prorade gubitaka, teškoća u kontroli ljutnje, utvrđivanja prednosti i nedostataka opcija koje im se trenutno u životu nude, internih konflikata u kojima ne znaju kako postupiti, partnerskih problema, problema u zadržavanju ili obavljanju posla, problema vezanih uz brigu o djeci, kako mogu pomoći u problemima u učenju i koncentracije kod njihove djece. Na kraju se klijent i savjetovatelj dogovaraju koje će praktične korake klijent učiniti u rješavanju svog problema.

Tehnike za promatranje negativnih misli

Još jedna korisna tehnika je samopromatranje negativnih automatskih misli. Često smo u životu na autopilotu i nismo ni svjesni zašto neke radnje radimo, što nam je prošlo glavom u nekoj situaciji, a klijentima koji imaju problem u upravljanju ljutnjom i impulzivnošću „hvatanje” svojih misli bit će još i teže. Samopromatranje vlastitih misli može biti težak zadatak i prije upuštanja u ovaj zadatak s korisnikom, potrebno ga je educirati o negativnim automatskim mislima. Negativne automatske misli su tijekom mišljenja koji istodobno postoji uz manifestniji tijek misli (Beck, 1964). One su uobičajene, prisutne kod svih ljudi i imaju neupitan utjecaj na raspoloženje i ponašanje osobe. Automatske misli dolaze brzo i spontano, kratke su i osoba je češće svjesna emocija koje one izazivaju. Nekada su u obliku izjavnih rečenica („Sigurno mi je to namjerno napravio, da me povrijedi.”), pitanja („Kada će ovo više prestati?”) ili slika (situacija u kojoj nam se svi smiju i izruguju). Poželjno ih je naučiti prepoznavati i osvještavati kako bismo postigli veću kontrolu nad našim ponašanjem i bolju regulaciju emocija. Razmišljanje crno-bijelo, katastrofiziranje (negativno predviđanje budućnosti), negiranje pozitivnog (govorenje sebi kako se pozitivna iskustva ili kvalitete ne računaju), emocionalno zaključivanje, etiketiranje ili pretjerano uveličavanje/umanjivanje su samo neke od pogreški u mišljenju odnosno kognitivnih distorzija koje se javljaju kod ljudi.

Kognitivno-bihevioralne tehnike usmjerene na ponašanje

Savjetovatelj u razgovoru s klijentom procjenjuje koje su to sve aktivnosti i ponašanja u kojima se ugodno osjeća bez da šteti sebi ili drugima odnosno koje su to koje mu ne pomažu u odnosu na problem koji ima. Može pomoći klijentu da bolje bira aktivnosti, pogotovo ako su to aktivnosti koje ga vode u recidiv. Kako bi se potaknulo podizanje samopouzdanja kod klijenata, s klijentom je bolje osmisliti kratkoročna nego dugoročna rješenja i planove. Osmišljavanje strategije samonagrađivanja kod klijenta – utvrditi koje su to pozitivne ugodne aktivnosti (provođenje vremena s djetetom, šetnja psa, kuhanje, razgovor s prijati-

teljicom...) s kojima će se klijent nagraditi kada napravi nešto što mu nije ugodno – korisno je kod klijenata koji se osjećaju kao da im nedostaje pozitivnih potkrepljenja u životu. Klijenti koji često ulaze u konflikte i koji imaju problem u komunikaciji s ljudima iz svoje okoline mogu vježbati „ja poruke“, na seansi, „stavljanje u tuđe cipele“, i verbaliziranje svojih poteškoća i misli u neutralnom okruženju, bez intenzivnih emocija. S klijentima koji imaju sličan problem, ali uz to i manjak socijalnih vještina savjetovatelj može uvježbavati (glumiti) razgovore i scenarije koje su prošli i koji ih čekaju.

Motivacijsko intervjuiranje / rad s nedobrovoljnim klijentima⁴

Motivacijsko intervjuiranje definira se kao set intervencija osmišljenih za situacije u kojima klijent treba učiniti promjenu u ponašanju, ali je neodlučan/nesiguran, a ponekad i neprijateljski raspoložen prema tome. U podlozi rješavanja takve problematike nalazi se uspostava kvalitetnog razgovora s klijentom u kojem stručnjaci usmjeravaju razgovor prema promjeni u klijentovom ponašanju, te kako bi klijent, između ostaloga, shvatio nužnost promjene (Latchford 2010).

Rollnick i Miller (1995; prema Latchford, 2010) motivacijsko intervjuiranje definiraju kao izravan, na klijenta usmjeren, stil savjetovanja čiji je cilj izazivanje promjene u ponašanju na način da se pomogne klijentima da istraže i prevladaju ambivalenciju. Isto tako Rollnick i Miller (1991; prema Latchford, 2010) u svojem ranijem radu ističu kako motivacijsko intervjuiranje mora biti prožeto jakim osjećajem svrhe, adekvatnim strategijama i vještinama za ispunjavanje te svrhe (promjene u ponašanju), te smislom za pravovremenost interveniranja na individualiziran način u specifičnim situacijama.

Motivacijsko intervjuiranje temelji se na četiri temeljne strategije:

- **započinjanje razgovora (izražavanje empatije kroz reflektiranje)**
- **naglašavanje diskrepancije između klijentovog trenutnog i željenog ponašanja**
- **nošenje s otporom**
- **poticanje samoefikasnosti i optimizma** (Latchford 2010).

Sukladno tome Rollnick i Miller (2002) naglašavaju kako iskazivanje empatije u komunikaciji s klijentom treba biti prisutno kako u samom početku tako i tijekom cijelog procesa motivacijskog intervjuiranja.

Prema navedenim autorima, **empatija** označava nastojanje razumijevanja klijentovih osjećaja i shvaćanja bez osuđivanja, kritiziranja i okrivljavanja. Dakle, radi se o iskazivanju razumijevanja prema klijentu sa željom da se razumije stanje u kojem se osoba nalazi.

⁴ Autorica ovog odjeljka je izv. prof. dr. sc. Anita Jandrić Nišević s Odsjeka za kriminologiju Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Ovakav način prihvaćanja te iskazivanja određene razine poštovanja prema klijentu shvaćeno je kao temelj kvalitetnog odnosa terapeuta i klijenta što rezultira povećanjem klijentovog samopoštovanja te, na kraju, promjenom ponašanja.

Nadalje, **diskrepancija** je razmak između trenutnog i željenog stanja, a rad na definiranju diskrepancije daje odgovor na pitanje kako klijentu na najbolji način prezentirati neugodnu realnost kako bi je on mogao prihvatiti i mijenjati se na temelju toga. Ovdje se, između ostalog, radi i o pružanju pomoći klijentima u prevladavanju ambivalencije prema pozitivnoj promjeni u ponašanju.

Nošenje s otporom podrazumijeva uključivanje klijenta u aktivno sudjelovanje u proces rješavanja njegovih problema. To znači da se terapeut ne treba suprotstavljati klijentovom otporu nego raditi s otporom, odnosno shvatiti klijentovu situaciju. Drugim riječima, treba krenuti iz pozicije u kojoj se klijent nalazi.

Poticanje samoefikasnosti podrazumijeva poticanje klijentovog vjerovanja u vlastite sposobnosti s obzirom na uspjeh u rješavanju određenih problema. Ovo se u literaturi ističe kao jedan od glavnih prediktora uspješnosti tretmana. Dakle, radi se o „izazivanju“, klijentovog povjerenja u vlastite sposobnosti kako bi se on uspješno nosio s eventualnim budućim preprekama i postigao/zadržao pozitivnu promjenu.

Faze promjene

Motivacijsko intervjuiranje sastoji se od šest faza promjene koje zajedno čine motivacijski ciklus promjene idući od prekontemplacije do održavanja promjene ili recidiva (Prochaska i DiClemente, 1984). Faze omogućuju kvalitetno strukturiranje i praćenje klijenta u svim fazama njegove promjene. Rad na temelju koraka motivacijskog intervjuiranja također omogućava i daje konkretne smjernice terapeutima kod određivanja u kojoj je klijent fazi, je li spreman na prelazak u drugu fazu, treba li još poraditi na trenutnoj fazi i sl. Dakle, terapeut mora biti siguran u svojoj procjeni je li klijent spreman za prelazak u sljedeću fazu, jer ako se sam proces rada po fazama ubrzava odnosno ne odrade kvalitetno svi potrebni koraci, recidiv klijenta je vrlo vjerojatan.

Prekontemplacija je prvi stupanj promjene. Ono što je karakteristično za ovu fazu je da klijent nije ni svjestan problema, izbjegava promjenu ili smatra kako promjena nije nužna. Odnosno, može smatrati kako koristi trenutnog ponašanja vrijede negativnih posljedica. U ovoj fazi potrebna je izgradnja kvalitetnog odnosa s klijentom i podizanje svjesnosti o problemu.

U **fazi kontemplacije** osoba shvaća da postoji problem i razmišlja o promjeni. Počinje razmatrati različite opcije pri čemu se javlja ambivalencija na kojoj treba raditi i koju treba verbalizirati. Isto tako terapeut treba s klijentom raspraviti o tome koji su to nedostaci i prednosti promjene.

Za **fazu izrade plana i pripreme za akciju** treba istaknuti kako se radi o fazi u kojoj će klijent, vrlo vjerojatno, uskoro biti spreman na promjenu. Međutim, terapeut mora procijeniti snagu klijentove predanosti za postizanje promjene. Također, terapeut mora pomoći klijentu razviti najefektivniji plan promjene imajući u vidu sve njegove vanjske i unutarnje čimbenike te iskustva s eventualnim prošlim pokušajima promjene.

Sljedeća faza – **faza akcije** – zahtijeva dodatnu predanost i energiju. U ovoj fazi promjene su vidljivije nego u prošlim fazama jer klijent aktivno sudjeluje u promjeni.

Fazu održavanja karakterizira održavanje novog ponašanja i sprječavanje povratka na stara ponašanja na način da se, između ostaloga, detektiraju tzv. okidači te da se zadrži kontinuitet novog ponašanja. Međutim, recidiv je moguć i može biti uzrokovan različitim čimbenicima. To može biti neočekivano jaka pobuda za povratak na problematično ponašanje (npr. apstinencijska kriza kod ovisnika) ili neka druga rizična situacija.

Recidiv se najčešće ne događa odjednom (punom snagom), nego postupno preko početnih tzv. nestabilnosti. Ono što je najvažnije u preveniranju ovakvih situacija je da klijentima stalno treba biti dostupna pomoć terapeuta odnosno liječnika, a pogotovo u trenucima kada postanu svjesni kako bi ih mogla nadjačati želja za povratkom na stara ponašanja. Isto tako, klijente treba naučiti da takve krize ne treba shvaćati kao problem, već kao priliku kako bi se nešto novo naučilo i utemeljila kvalitetnija otpornost (Rollnick i Miller, 2002).

Motivacijski intervju u grupnom okruženju

Prisustvo grupe pruža moćan sustav podrške koji osigurava pojedincu da ne bude izoliran u želji, spremnosti za djelovanjem, promjenom. Malo je saznanja o tome kako motivacijsko intervjuiranje funkcionira u grupi. Rollnick i Miller (2002) predlažu dva voditelja, grupe ne veće od 10 – 12 sudionika i *screening* za grupe koje nisu preopterećene vraćanjem na početnu fazu. Studije tek moraju odrediti populaciju koja može imati najviše koristi od ovakvog pristupa.

Izražavanje empatije

U grupi se javlja problem po tom pitanju. Naime, zbog većeg broja odnosa nego što je to slučaj kod individualnog motivacijskog intervjuiranja, ali i zbog činjenice da su prisutne druge osobe, pojedinac može imati veći potencijal za branjenje samog sebe od stvarnog, ali i umišljenog kritizma. Tako, na primjer, pojedinac može iznositi mišljenja i snažnije „ih se držati,“ ili pak iznositi mišljenja kako bi se „razmetao hrabrošću,“ tj. prikazivao se u

što boljem svjetlu. Rollnick i Miller (2002) su došli do zaključka da s dva voditelja dobivamo mogućnost da jedan voditelj može izražavati empatiju dok drugi može nadzirati proces i baviti se otporom u grupi.

Povećavanje diskrepancije

Ako u grupi postoji više od jednog voditelja, moderatora, imamo mogućnost da grupu podijelimo u manje radne grupe sa suvoditeljima. Te manje grupe postaju korisne kad npr. radimo s visokorizičnom populacijom, gdje je devijacija naprosto norma. U tim slučajevima svojevrsna miješana grupa antisocijalnih i prosocijalnih članova nameće se kao najpoželjnije rješenje.

Za daljnje rasvjetljavanje diskrepancije u grupi ponekad se koriste karte s vrijednostima. Naime, svakom se korisniku da određen broj karata koje na sebi nose oznaku neke životne vrijednosti. Potom se korisnike traži da karte poredaju po važnosti životnih vrijednosti. To nam pomaže da dobijemo uvid koje su njihove posebne potrebe te kako oni percipiraju koje su njihove potrebe. Što se tiče povratnih informacija, u grupi je njihov učinak dosta ograničen.

Izbjegavanje argumentiranja i konfrontacije

Rollnick i Miller (2002) navode kako je otpor koji se javlja u grupi velik i konstantan te je puno delikatniji nego kod individualnog motivacijskog intervjuiranja. Tako otpor najjačih ličnosti u grupi ima velik utjecaj na ostale članove. Dominantne osobe mogu svojim stavovima i izjavama ostale članove obeshrabriti i spriječiti u uključivanju i iznošenju svojeg mišljenja. Kako bismo spriječili takve situacije, potrebno je na samom početku utvrditi čvrsta pravila grupe koja brane takva ponašanja, a članovi grupe mogu biti upozoreni na ta pravila u bilo kojem trenutku. Povučeni i tiši članovi mogu biti pitani za njihova mišljenja i stavove kako bi ih lakše uključili u funkcioniranje grupe. Autori uvode jednu iznimku kad je u pitanju pravilo „ne raspravljajte se,, – naime, radi se o vježbi u kojoj dolazi do zamjena uloga na način da voditelj govori protiv, a član grupe se zalaže za nešto. Ova metoda vrlo dobro funkcionira u grupama s jako niskom motivacijom i u onim grupama koje su u velikom otporu.

Ohrabrivanje samoučinkovitosti i razgovor o promjeni

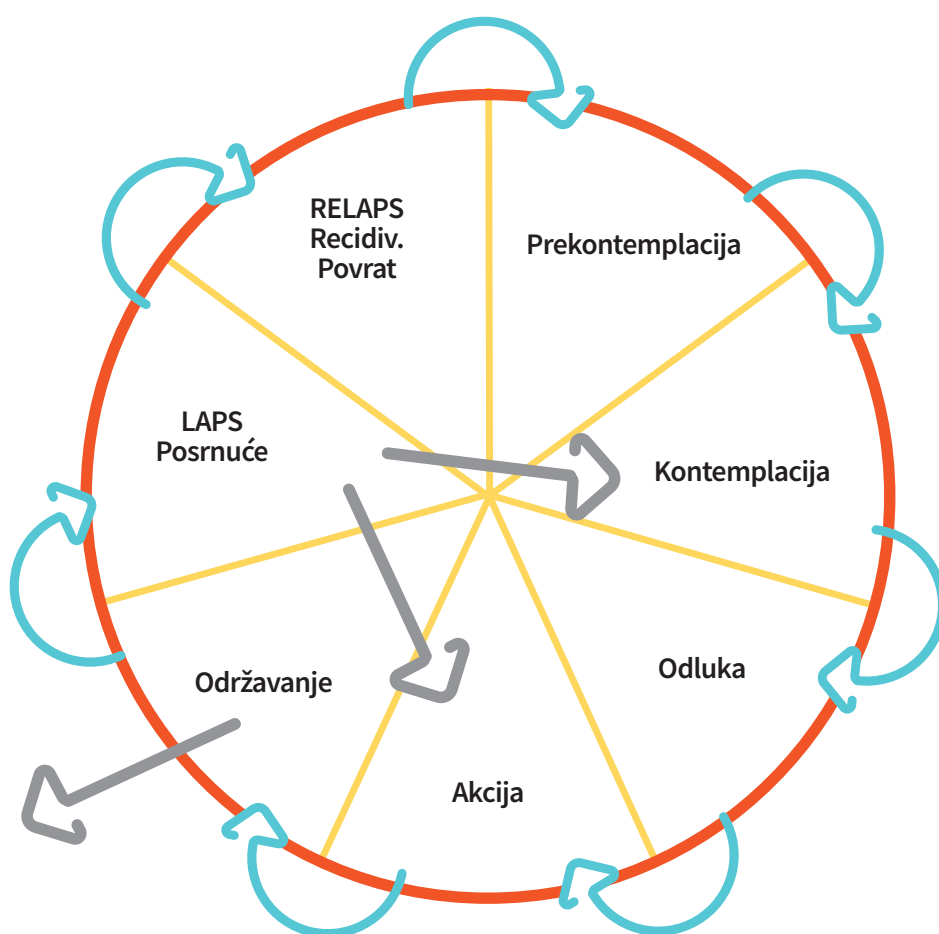
Članovi grupe mogu pretpostavljati da će neki drugi član govoriti u njihovo ime, umjesto njih, a također mogu očekivati od voditelja da to napravi za njih. Da bismo članove potaknuli na rad i sudjelovanje, ponekad je dobro započeti s „forsiranim izborom,,. Vježba se sastoji od niza pitanja na koja članovi moraju odgovoriti s „u potpunosti se slažem,, „slažem se,, „ne slažem se,, i „uopće se ne slažem,,. Ova vježba dovodi do samorazotkrivanja u

neosuđujućoj atmosferi i omogućava voditelju da identificira područje zanimacije i stavove pojedinih članova grupe. Amrhein i sur. (2000; prema Rollnick i Miller, 2002) zaključuju kako povećan broj razgovora o promjeni tijekom sastanaka postaje prediktor ishoda.

Za dobru primjenu i funkcioniranje metoda motivacijskog intervjuiranja sudionike koji nastave s problematičnim ponašanjem treba uputiti na individualan rad ili u manju grupu za potporu.

Slika 2: Kotač promjene

Savjetodavni rad usmjeren na potrebe djece počinitelja kaznenih djela

Odluka o tome hoće li i kako razgovarati s djetetom o odlasku na izdržavanje kazne zatvora jednog roditelja ili o povratku iz zatvora trebala bi biti na roditeljima. Tema zatvora je osjetljiva i roditeljima može biti jako teško donijeti odluku o tome žele li djeci uopće reći gdje mu je roditelj i ako se na to odluče, koliki dio istine će otkriti. Vrlo je kompleksna situacija jer roditelj razmišlja o tome kako će se ta informacija odraziti na dijete, na njegove osjećaje i ponašanje, istovremeno razmišlja što će zajednica u kojoj živi misliti o njima kao o obitelji, što će o njima pričati, uz dodatne partnerske i osobne emocionalne poteškoće te financijske izazove. Često iz tog razloga roditelj koji ostaje s djetetom i roditelj koji odlazi na izdržavanje kazne zatvora odlučuju djetetu slagati ili sakriti istinu kako bi ga zaštitili.

Zašto je (bolje) reći istinu?

Savjetovatelj roditeljima može objasniti da laganje djetetu nije preporučljivo, preporučuje se djeci reći istinu jer se na taj način gradi odnos povjerenja s djetetom, uči se dijete da je govorenje istine važno, izbjegavaju se situacije u kojima se dijete može osjećati zbunjeno i daje mu se poruka da to nije nešto čega se mora sramiti i što mora skrivati pred drugima. S iskrenim pristupom djeci se daje prilika i temelji za razvoj vještina iskrene komunikacije, konfrontiranja u teškim životnim situacijama i postavlja im se sustav vrijednosti koji uključuje iskrenost. Jednom kada dijete bolje razumije situaciju u kojoj se nalazi i ono i cijela obitelj, može se bolje prilagoditi novonastaloj situaciji i na pozitivan način primijeniti naučeno na neke buduće životne izazove. Djeca osjete kada se nešto drugačije događa oko njih, primijete emocije roditelja i bližnjih i za njih može biti jako zbunjujuće kada jedan roditelj odjednom nestane bez objašnjenja. Skloni su maštanju i brizi za voljene te bi mogli zamisliti puno gori scenarij od onoga koji se zapravo događa ako nemaju dovoljno informacija. Nisu rijetke situacije u kojima dijete misli da roditelj godinama „radi u Njemačkoj„. Cijelo to vrijeme dijete nešto sumnja i dobiva informaciju da oni kao obitelj imaju neku mračnu tajnu, ali ne zna točno što se događa. Po povratku roditelja „iz Njemačke„ ništa nije isto, ako izostane dodatno objašnjenje i život se samo nastavi dalje, dijete može ostati zbunjeno.

Koliko reći?

Koliki dio istine će roditelj reći djetetu ovisi o dobi, zrelosti i karakteru djeteta. U pravilu, što je starije dijete, to je važnije s njime što otvorenije razgovarati i pružiti mu više informacija. Djeca do pete godine ne mogu shvatiti npr. kompleksnost života i neke odnose između različitih pojava i događaja kao što to može dijete od sedam godina. Ipak, i dijete od pet godina može razumjeti što se događa ako je razgovor primjeren njegovoj dobi.

Kako reći da ide u zatvor ili da je bio u zatvoru?

Nema jednog recepta kako reći djetetu da je roditelj ili osoba iz obitelji (bila) u zatvoru ili da odlazi na izdržavanje kazne, ali ono što je važno je osigurati dovoljno vremena za taj razgovor kako bi dijete moglo postavljati pitanja, kako bi mu dali dovoljno vremena da razumije situaciju i kako bi dobilo osjećaj da je sigurno i voljeno. Ako ste savjetovatelj koji savjetuje roditelja kako reći svom djetetu, dobro je napomenuti mu da razgovor s djetetom bude što jednostavniji i da se unaprijed pripremi što će reći. Dijete će možda imati potrebu znati voli li ga ta osoba još uvijek, kada će se vratiti, gdje je bio cijelo vrijeme, je li mu bilo teško u zatvoru, je li bio gladan, što je jeo, je li ga što boljelo, je li loša osoba, je li dijete nešto krivo napravilo. Djetetu se može objasniti da je roditelj napravio nešto pogrešno i loše, no da zbog toga nije loša osoba. Npr. ako se radilo o oružanoj pljački banke, roditelj može reći: „Tata je uzeo novce koji nisu njegovi i pritom je imao kod sebe oružje. Nije nikoga povrijedio, ali to je bilo jako loše što je napravio. On tebe jako voli i ne želi da se ti osjećaš tužno zbog nečega što je on napravio.“. Ili ako se radi o napadu na drugu osobu, pokušaju ubojstva, roditelju se može sugerirati da kaže: „Mama se osjećala loše, bila je ljuta na jednu osobu i ozlijedila ju je. To što je napravila je jako loše i zato je bila u zatvoru, kada odrasla osoba namjerno jako ozlijedi drugu osobu mora u zatvor. Ona nije loša osoba i jako te voli. Žao mi je što ti nisam ranije rekao, bojao sam se da će ti biti teško ako ti kažem, pogriješio sam i odgovorit ću ti na sva pitanja koja te zanimaju.“.

Koliko dugo ga neće biti?

Preporučuje se pažljivo reći i koliko dugo roditelja neće biti, a način kako, ovisit će o dobi djeteta. U priručniku Udruga RODA „Neprekinuta veza“, navodi se sljedeće: „Za malu djecu reći ‘vratit ću se za 3 godine’ može biti teško za razumjeti. U ovim slučajevima roditelj treba prilagoditi odgovor, primjerice ‘vratit ću se kada budeš imao 7 godina’ ili ‘vratit ću se za 3 rođendana’ ili ‘još tri Božića pa ću biti kući’. Čak i kada se radi o dugoj kazni, za dijete je lakše čuti konkretan odgovor (npr. ‘kada se vratim, ti ćeš već završiti školu i raditi’, nego apstraktne rečenice poput ‘još dugo dugo neću doći’.“.

Što će se promijeniti kada ode u zatvor ili što će se promijeniti sada kada se roditelj vratio?

Dobro je objasniti djetetu koje će promjene u njihovom životu donijeti zatvorska kazna roditelja, ili povratak roditelja iz zatvora, ali i koje će stvari ostati iste. Npr. „Nećemo moći vidjeti tatu svaki dan, ali moći ćeš mu svaki dan napisati u pismu kako se osjećaš i što se sve novo događa u školi, moći ćeš ga svaki dan nazvati i ispričati mu svoj dan,“. U slučaju da je dijete saznalo da je roditelj bio odsutan jer je bio u zatvoru i sada se vraća u obiteljsku kuću, može ga se pripremiti na to da će mu možda trebati vremena da se opet zbliži s roditeljem i da je u redu ako mu treba vremena. Može se potaknuti dijete da postavlja pitanja o tome što misli da će se promijeniti, a što misli da će ostati isto s povratkom roditelja u život djeteta. Djeca koja nisu znala da je njihov roditelj bio u zatvoru mogu se osjećati pre-

vareno, uzrujano i zbunjeno, a istovremeno mogu biti i uzbuđeni što im se roditelj vraća u život. Toj djeci će možda trebati više vremena da se ponovo povežu s roditeljem, da razviju bliskost i povjerenje i da se otvore roditelju. Dijete ne treba prisiliti na ponovni kontakt ako se ne osjeća ugodno i treba poštivati ritam i tempo djeteta prilikom ponovnog uspostavljanja kontakta.

Koju poruku poslati djetetu prilikom razgovora?

Na kraju razgovora djetetu se može objasniti koji su sve načini na koje može ostati u kontaktu s roditeljem koji odlazi u zatvor – da mogu pričati putem telefona, pisati si pisma, crtati crteže, slati pakete i poklone te vidjeti uživo kada dođe u posjetu. Ako će dijete imati potrebu posjetiti roditelja u zatvor, potrebno ga je jako dobro pripremiti: objasniti točno cijelu proceduru gdje će sve ići, koga će sve vidjeti, koliko će vremena trajati kako bi mu se smanjila tjeskoba i ublažio osjećaj neizvjesnosti oko odlaska. Moguće je da dijete neće odmah tijekom razgovora imati pitanja, već će se sjetiti pitanja za par sati ili dana, i treba im dati do znanja da kada god se sjete, roditelj je tu za njih da o tome razgovaraju.

Djetetu koje se suoči s roditeljevim odlaskom u zatvor odnosno povratkom iz zatvora treba osigurati dovoljno podrške i potpore od strane drugih članova obitelji, savjetovatelja, škole, vrtića, prijatelja. Iako vrtići i škole nisu informirani od strane policije ili Centra za socijalnu skrb da je roditelj djeteta (bio) u zatvoru, dobro je roditeljima savjetovati da njihovoj djeci podrška škole i vrtića može uvelike olakšati prilagodbu na situaciju kroz koju prolaze. Tako bi se roditelji možda mogli dogovoriti sa školom da dijete kada odlazi posjetiti roditelja u zatvor može izostati iz škole taj dan ili da mu se osigura podrška druge djece i razgovor s odgajateljem/učiteljicom dan nakon posjete.

Ako roditelj odluči ne reći djetetu, na neki način mu uskraćuje i moguću podršku koju može dobiti jer će dijete kad-tad shvatiti da se nešto događa ili će informaciju dobiti od nekoga drugoga. Roditelji nekada u najboljoj namjeri da zaštite svoje dijete pribjegavaju idiličnom prikazivanju života i kreiranju svijeta mašte, no kako bi djeci dali priliku razviti vještine koje će im pomoći u suočavanju sa svijetom koji nije uvijek dobar, lagan i jednostavan, dobro je pokušati im pružiti realniju sliku svijeta uz oprez i ravnotežu u davanju informacija.

3.4. Unutarsektorske i međusektorske suradnje

Primjer dobre prakse pružanja integriranih usluga: „Kuća djeteta,, u Flandriji, Belgija

Flandrija pruža širok spektar usluga na polju obiteljske podrške, no primijetilo se da brojne usluge nisu dostupne onako kako bi trebale biti za sve obitelji te da nisu sve usko povezane ili integrirane.

Zbog toga je zakonodavstvo 2014. godine uvelo koncept obiteljskih centara, „Huis van het Kind,, (Kuća djeteta), koji se osnivaju diljem flamanskog dijela Belgije.

Cilj tih kuća je potaknuti međusektorsku suradnju između lokalnih sudionika kako bi se pružio niz usluga za podršku obitelji na integriran i dostupan način i u skladu s lokalnim potrebama. Spomenuta zakonodavna uredba ističe neka načela i ciljeve, ali istodobno ostavlja određenu slobodu partnerima na lokalnoj razini da oblikuju vlastitu „Kuću djeteta,, koja najbolje odgovara lokalnom kontekstu i potrebama krajnjih korisnika.

U okviru kontinuiranog dogovora i dijaloga među profesionalcima i partnerima istražuje se i dogovara kako bi njihov „Huis van het Kind,, trebao funkcionirati kako bi odgovorio na potrebe obitelji: na razini općine nudeći skup usluga na jednom mjestu i pod jednim krovom.

„Huis van het Kind,, u osnovni nudi preventivnu zdravstvenu zaštitu, podršku roditeljstvu i aktivnosti koje olakšavaju susrete i **socijalnu koheziju** koja se odnosi na vjerovanje u dodanu vrijednost socijalne podrške kao zaštitnog faktora u roditeljstvu i funkcioniranju obitelji. Namjera je također stvoriti koheziju između obitelji bez obzira na socioekonomske i etničko-kulturne granice te pridonijeti borbi **protiv mehanizama socijalne isključenosti**.

Preventivna zdravstvena zaštita dio je zdravstvene skrbi koja preuzima preventivne zadatke vezane za zdravlje trudnica, djece i njihovih obitelji. Aktivnosti uključuju, između ostalog, cijepljenje, rano otkrivanje rizika i zdravstvenih problema i promicanje zdravlja. Podrška roditeljima sastoji se od podrške osobama odgovornim za odgoj djece i mladih. Ulažu se naponi da se roditeljska podrška ponudi na pristupačan, osnažujući i nestigmatizirajući način, temeljen na ideji da je normalno imati pitanja pri odgajanju djece.

Aktivnosti uključuju, između ostalog, pružanje informacija o roditeljstvu (individualno ili grupno), pedagoške savjete, poticanje susreta između roditelja i djece, praktičnu podršku itd.

Kuća djeteta može kombinirati sve vrste usluga za obitelji s djecom, od materijalne i nematerijalne podrške, njege djece, obrazovanja do preventivnog i mentalnog zdravlja, slobodnog vremena, knjižnica itd.

Više informacija: www.eurochild.org/fi/leadadmin/public/02_Events/2016/Eurochild_Conference

Dobrobiti od međusektorske suradnje

U većini slučajeva, najveći izazov za obitelji kojima je potrebna dodatna podrška je nedostatak jasnih informacija o uslugama i kako ostvariti pristup do njih te to što se usluge nude na različitim mjestima i postoje različita pravila o uključivanju.

Rezultat toga je da obiteljima treba znanja, vremena, upornosti i strpljenja kako bi ostvarili svoja prava ili održali vlastitu i kvalitetu života svojih članova obitelji. Razlog za to je autonoman rad institucija i organizacija koje djeluju samo u skladu s vlastitom vizijom i vrijednostima. Nema protokola ni drugih dokumenata koji bi omogućili suradnju među institucijama, a sva suradnja ovisi o dobroj volji i poznanstvima onih koji rade u instituciji.

Da bi usluge bile doista dostupne, usmjerene na obitelj i ostvarile visoku kvalitetu, potrebna je suradnja između različitih organizacija i ustanova koje pripadaju različitim sektorima.

Dobrobiti od međusektorske suradnje za obitelji i djecu

- veća pristupačnost, lakše je pronaći ono što osoba treba
- usluge su bolje povezane s potrebama i raznolikošću pitanja/problema kojima se potrebno baviti
- više kohezije u zajednici
- vlakši prijelazi s jedne usluge na drugu
- bolja partnerstva i podjela odgovornosti između sektora/pružatelja usluga

Dobrobiti od međusektorske suradnje za profesionalce i institucije/organizacije

- kombiniranje jakih strana i kapaciteta u radu s izazovima
- zajedničko učenje i profesionalni razvoj
- veća učinkovitost

Dobrobiti od međusektorske suradnje za razinu politike

- manje preklapanja i fragmentacije
- bolja upotreba ionako oskudnih resursa

U radnoj bilježnici (poglavlje 4) procijenite obim i kvalitetu suradnja koje imate s drugim stručnjacima i institucijama te o suradnjama vaše organizacije i drugih organizacija i institucija.

Različite razine suradnje među institucijama i organizacijama

(prilagođeno iz: Moving Forward Together, 2010.).

Suradnja među institucijama

1. **AUTONOMNI RAD** – Suradnja ovisi o okolnostima i poznanstvima. Povremeno se neke usluge zajednički provode, ali svaka institucija tijekom te suradnje djeluje samo u skladu s vlastitom vizijom i vrijednostima. Izostaje zajedničko planiranje aktivnosti. Zasebno financiranje.
2. **KOORDINIRANI RAD INSTITUCIJA** – Usmjerenost na potrebe zajednice, djece i obitelji. Institucije žele djelovati zajedno, imaju otvoren dijalog. Postoje neki protokoli i planiranje zajedničkog rada. Zajedničko financiranje nekih programa ili usluga.
3. **INTEGRIRANI RAD INSTITUCIJA** – Usuglašena filozofija i vizija suradnje usmjerene na korisnika. Formalizirana suradnja kroz strategije/politike/protokole. Fokus na dijeljenje odgovornosti za ishode. Partnerstvo je podržavajuće, njeguje refleksivnu praksu. Objedinjeno financiranje.

Vertikalna integracija odnosi se na približavanje sektora na različitim razinama unutar istog sektora, dok horizontalna integracija doprinosi povezivanju i umrežavanju autonomnih institucija.

Horizontalna suradnja može uključivati:

- suradnju temeljenu na blizini lokacija (npr. CZSS i obiteljski centar u istoj zgradi)
- kolaboraciju koja se odnosi na dijeljenje informacija, zajedničke edukacije, stvaranje mreža organizacija
- suradnja, koja je najviša razina u pružanju integriranih usluga u smislu da profesionalci dijele informacije i rade zajedno u isporučivanju usluga.

U radnoj bilježnici (poglavlje 4) napravite mapiranje organizacija koje *pružaju* usluge i resurse počiniteljima kaznenih djela u postpenalnom prihvatu te djeci i drugim članovima obitelji i počinitelja kaznenih djela u vašoj zajednici.

Preuzeto iz OECD: Integrating Social Services for Vulnerable Groups

Dijeljenje informacija

Jedan od najvećih razloga nesuradnje među institucijama i organizacijama je i (opravdani) oprez u **dijeljenju informacija** o korisnicima s drugim stručnjacima.

U sljedećoj tablici naći ćete neke općenite preporuke i smjernice vezane za dijeljenje informacija.

Kada dijeliti informacije o djeci i obiteljima? (timing)	Dijeliti informacije kada postoji zabrinutost o dobrobiti djece i/ili obitelji.	Dijeliti informacije kada je to svrhovito i u najboljem interesu djeteta i obitelj.	Dijeliti informacije kada dijete i/ili obitelj trebaju integriranu ili dodatnu podršku i/ili skrb.
Koje informacije dijeliti?	Dijeliti informacije koje je neophodno dijeliti, koje su relevantne, točne i ažurirane.	Dijeliti informacije koje je neophodno dijeliti – ne dijeliti suvišne informacije ili ih svedite na minimum.	Dijeliti točne informacije, a ne svoje interpretacije.
S kime podijeliti informacije?	Dijelite informacije samo kada je to doista potrebno i s kime je potrebno.	Dijelite informacije na razinama na kojima i sami radite te s onima koji direktno rade s djecom i obiteljima.	Dijeliti informacije s konkretnim, odgovornim osobama.
Kako dijeliti informacije? (proces)	Efikasno dijelite informacije te ostavite trag o toj podjeli.	Dijelite informacije verbalno, licem u lice ili pismenim putem.	Dijeliti informacije na siguran, zaštićen način.

U radnoj bilježnici (poglavlje 4) razmislite o pitanjima koje se tiču dijeljenja informacija među profesionalcima unutar i izvan sektora.

3.5. Zagovaranje jednakih šansi

Osnovni pojmovi – javne politike, aktivizam, lobiranje i zagovaranje

Ranjive skupine društva kao što su obitelji počinitelja kaznenih djela i zatvorenica nemaju adekvatan pristup pravima kao ni utjecaj na javne politike kojima se ta prava reguliraju. Time je zadaća organizacija civilnog društva da snažno zagovaraju unaprjeđenje prava navedene ranjive skupine kako bi imali dostupnost resursa pomoći i podrške u jednoj vrlo zahtjevnoj i teškoj životnoj situaciji. Zadaća svakog društva jest da osigura pomoć i podršku onima koji su u teškoj životnoj situaciji. Organizacije civilnog društva su snažan izvor podrške za mnoge ranjive skupine u društvu, međutim kako bi potaknule promjene na nivou zajednice, važno je da dio svojih kapaciteta usmjere na zagovaranje i lobiranje društvenih promjena s ciljem smanjenja društvenih nejednakosti. Jedan od djelotvornih načina jest da organizacije civilnoga društva dio svojih kapaciteta usmjere na utjecaj na javne politike. Utjecajem na javne politike kroz aktivizam, zagovaranje ili lobiranje organizacije civilnoga društva mogu ostvariti društvenu promjenu i biti glas ranjivih obitelji. Mnoge organizacije civilnoga društva, posebice one koje pružaju direktne usluge svojim krajnjim korisnicima, možda i poduzimaju aktivnosti utjecaja na javne politike iako to ne rade sustavno niti su to dovoljno osvijestile. Još uvijek je velik broj organizacija civilnoga društva koje ranije nisu planirano provodile nikakve aktivnosti utjecaja na javne politike. U ovom dijelu priručnika i jedne i druge imaju prilike usvojiti osnovna znanja o pojmovima te dobiti temeljni uvid u proces utjecaja na javne politike. Utjecaj na javne politike podrazumijeva različite načine te pojmove koje je dobro usvojiti kako bi se lakše osmislile aktivnosti koje će dovesti do željene društvene promjene. Utjecaj na politike je namjeran i sustavan proces utjecaja na politike, prakse i ponašanje različitih ciljanih dionika koji imaju najveći utjecaj na određeni društveni problem na čijem rješavanju djeluju organizacije civilnoga društva.

Javne politike podrazumijevaju:

- djelovanje zasnovano na ovlastima vlade – javne politike su svako djelovanje koje provodi neko vladino tijelo koje za to ima zakonske, političke i financijske ovlasti
- odgovor na stvarne potrebe ili probleme – javne politike nastoje odgovoriti na praktične potrebe ili probleme društva ili neke skupine unutar društva, primjerice građana, organizacija civilnog društva ili vladinih tijela
- usmjerene na ciljeve – javnim politikama nastoji se ostvariti određeni niz jasno definiranih ciljeva kojima se pokušavaju riješiti konkretni problemi neke zajednice
- tijek aktivnosti – javne politike se u pravilu ne sastoje od neke pojedinačne odluke, akcije ili reakcije, već od razrađenoga pristupa ili strategije
- aktivnosti koje poduzima jedan ili više dionika – pojedinu politiku može provesti ministarstvo ili tijelo vlade, ili pak više različitih dionika.

(Izvor: Young i Quinn (2007.))

„Javne politike su sve ono što vlada namjerava, odnosno ne namjerava učiniti”
(Thomas Dye)

Javne politike mogu biti zakoni, podzakonski akti, pravilnici, smjernice, preporuke i sl. U najjednostavnijem obliku to su specifične norme koje utječu na život određene populacije. Na primjer, to može biti Zakon o izvršavanju kazne zatvora kao i Pravilnik o pogodnostima zatvorenika. U širem smislu javne politike mogu biti i prakse koje se uvode i nakon nekog vremena postanu nepisano pravilo. Takvo je naprimjer pravilo koje se uvrijedilo u Kaznionici u Požegi, a tiče se majki zatvorenica s kojima njihova djeca borave u kaznionici. Te majke mogu tijekom izdržavanja kazne ostvariti pravo na pogodnosti te izlaziti izvan prostora kaznionice, međutim nije im dozvoljeno da tijekom tih izlazaka povedu i svoju djecu iz sigurnosnih razloga. Ovom uvriježenom praksom koja nije propisana ni jednim dokumentom ozbiljno se krše prava djeteta. Taj primjer pokazuje kako nedorečenosti propisa i prakse koje se bez preispitivanja usvoje mogu utjecati na kvalitetu života ranjivih skupina. Primjer također pokazuje zašto je važno pratiti i pokušati utjecati na javne politike. Na javne politike moguće je utjecati na različite načine koje je moguće podijeliti u glavne skupine aktivnosti: aktivizam, lobiranje i zagovaranje. Ova tri načina utjecaja na javne politike moguće je definirati kroz aktivnosti iako to nije uvijek dovoljno precizno jer se određena aktivnost, ovisno o kontekstu, namjeri organizatora aktivnosti te načinu na koji je percipiraju drugi društveni akteri, može svrstati u aktivizam ili zagovaranje, odnosno u zagovaranje ili lobiranje.

„Način na koji Greenpeace poduzima akcije mnogim je ljudima neugodan – i treba biti, jer stvari na koje skrećemo pozornost nisu ugodne.” (Greenpeace)

Aktivizam

Aktivizam se sastoji od namjerne akcije za stvaranje društvene, političke, ekonomske ili ekološke promjene. Aktivizam može imati širok spektar oblika, od pisanja pisama novinama ili političarima, vođenja političkih kampanja, ekonomskog aktivizma kao što su bojkoti, do okupljanja, uličnih mimohoda i štrajkova, uključujući pasivni otpor i štrajkove glađu. To su sve one aktivnosti koje ne streme dogovoru, tj. postizanju konsenzusa, već im je prvenstvena namjera skrenuti pozornost na neki društveni problem, podići svijest šire javnosti, potaknuti raspravu i pozicionirati neko pitanje kao problem. Aktivističke akcije nerijetko su vizualno zanimljive i uključuju provokativne poruke koje mogu imati suprotan učinak kod donositelja odluka, ali zato mogu izazvati interes pa i podršku javnosti što onda posredno može dovesti do utjecaja na donositelje odluka. Aktivističko djelovanje može biti na dva krajnja spektra zagovaračkog kontinuuma. To mogu biti pozitivne, legalne i nenasilne aktivnosti, ali i nasilne i ilegalne aktivnosti.

Lobiranje

Lobiranje je još poznato kao „zastupanje interesa“, i podrazumijeva dijalog i pregovore između različitih strana i interesnih skupina i teži postizanju konsenzusa. Taj pojam označava izravnu ili neizravnu komunikaciju s javnim dužnosnicima s ciljem utjecaja na donositelje odluka. Lobiranje može imati negativnu konotaciju jer se često povezuje uz „dogovore ispod stola“, političara i, na primjer, poduzetnika. U kontekstu civilnog sektora lobiranje je direktno komuniciranje s političarima i političarkama radi utjecaja na njihove stavove o nekom društvenom problemu koji se nastoji riješiti. To može biti sklizak teren na kojem se mogu događati netransparentni dogovori i utjecaji te korupcija. Zbog toga je važno promišljeno i transparentno osmišljavati sve aktivnosti povezane s lobiranjem kako bi se izbjegle negativne konotacije.

Zagovaranje

Zagovaranje su u pravilu nenasilne i legalne aktivnosti osmišljene radi utjecaja na politike, prakse i ponašanje. Zagovaranje je mijenjanje praksi i politika ljudi na vlasti, koje utječe na ljude u nepovoljnom položaju. Zagovaranje je su širem smislu skup svih aktivnosti koje se poduzimaju radi ostvarenja neke društvene promjene ili naprimjer unapređenja položaja neke ranjive skupine.

Što je zagovaračka kampanja i koje su komponente uspješne kampanje

Zagovaračka kampanja je skup niza aktivnosti koje ćemo poduzeti radi neke društvene promjene koju želimo postići. Taj proces počinje **definiranjem teme** javnog zagovaranja, a to je problem ili situacija koja zahtijeva političko rješenje, tj. promjenu određene politike i akciju od strane institucija ili pojedinaca koji imaju moć. Relevantne teme zagovaranja u ovom području mogle bi biti unapređenje prava djece čiji su roditelji u sukobu sa zakonom, jačanje obiteljskih veza roditelja zatvorenika i zatvorenica tijekom izdržavanja kazne sa svojom djecom. Važno je istražiti sve relevantne izvore informacija od pravnog i institucionalnog okvira pa do medijskih objava. U ovom slučaju to bi bili međunarodni izvori prava poput Preporuka Odbora ministara, UN-ove Konvencije o pravima djeteta, zakona vezanih uz izdržavanje kazne, sudskih praksi i presuda, pravilnika o funkcioniranju kaznenih tijela, izvješća o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda i mnogi drugi. Nakon toga postavljamo cilj koji se sastoji od kratkoročnih, srednjoročnih i dugoročnih postignuća kojima težimo u rješavanju problema. On mora biti Specifičan, Mjerljiv, Dostižan, Realan i Vremenski određen (SMART). Cilj treba odgovoriti na pitanja: Tko je politički akter na kojeg djelujemo? Kakva se politička odluka ili akcija očekuje od njega? Koji je rok i stupanj očekivane promjene? Zatim slijedi definiranje **dionika**, tj. ciljane publike zagovaračke

kampanje. Prije definiranja dionika dobro je napraviti analizu dionika jer će nam pomoći da jasno vidimo kome će kampanja biti usmjerena. Ovu vježbu napravite zajedno kao cijeli kolektiv.

Zagovarački kontinuum

Sljedeći korak je **stvaranje savezništva** s drugim dionicima koji s nama dijele isto mišljenje o problemu te su motivirani za promjene. Neki od dionika mogu biti druge udruge, neformalne grupe, pojedinci koji imaju slične ciljeve i područja djelovanja. U ovom trenutku potrebno je **osigurati resurse** neophodne za ostvarenje cilja. To uključuje mobiliziranje svih raspoloživih resursa kao što su znanje, vještine, oprema, prostor, volonteri, financijska sredstva. Kod planiranja sredstava trebamo se zapitati na koje natječaje možemo prijaviti kampanju (lokalne, nacionalne i međunarodne), možemo li motivirati građane i tvrtke na donacije, imamo li neke besplatne resurse u zajednici, hoćemo li pokrenuti *crowdfunding* kampanju.

Prilikom planiranja zagovaračke kampanje pomoći će izrada **operativnog plana** koji treba odgovarati na pitanja što će se raditi, kada, tko je odgovoran, tko će sve biti uključen, koji su rizici i kako ih prevladati te što je očekivani rezultat aktivnosti. Za vidljivost vaše kampanje i za što veće mobiliziranje dionika pomoći će vam komunikacijski plan. On treba odgovoriti na pitanja tko je osoba za komuniciranje prema javnosti, kojim kanalima i metodama će se komunicirati poruke, koje su vrste promotivnih materijala i kako ćete koristiti medije za širenje poruke. Mediji imaju veliku ulogu u podizanju svijesti javnosti. Kroz njih možete informirati, educirati te utjecati na društvenu promjenu kojoj težite. Mediji mogu biti jako koristan resurs u postizanju zadanih ciljeva, međutim potrebno je pažljivo isplanirati svoj pristup prema medijima jer poruka koja se šalje može biti značajna i važna, ali može biti i štetna u slučaju nedovoljno dobrog planiranja. U odnosu prema medijima možete koristiti različite alate, tiskane materijale, vizualne materijale, materijale za novinare (priopćenja), događanja (presice, konferencije), internetske stranice, društvene mreže. Prilikom davanja izjava dobro se pripremite, proučite materijale, zapamtite glavne poruke, brojke i podatke, vodite računa o tome kome se obraćate, budite razgovijetni te ako je moguće porazgovarajte ranije i dogovorite detalje s novinarom/kom. Zapamtite što je poželjno, a što ne u komunikaciji s medijima. U tome vam može pomoći sljedeća tablica:

DA	NE
Recite istinu	<i>Ne govorite neistinu</i>
Iznosite činjenice	<i>Ne izmišljajte</i>
Držite se rokova	<i>Ne odgovarajte „nemam komentara!”</i>
Pazite što govorite	<i>Ne govorite „off the record”</i>
Provjerite izvore	<i>Ne pretpostavljajte da vas razumiju</i>
Govorite razumljivo	<i>Ne šaljite neprovjerene materijale</i>
Uvijek budite na raspolaganju	<i>Ne budite arogantni prema novinarima</i>
Budite pristojni	<i>Ne mijenjate mišljenje</i>
Budite spremni da će vas citirati	<i>Ne uveličavajte</i>

„U odnosima s drugim ljudima ne ponašaj se tako da ti prijatelji postanu neprijatelji, već da ti neprijatelji postanu prijatelji.” (Pitagora)

Planiranje digitalne kampanje u vašoj organizaciji civilnog društva⁵

Digitalna kampanja kao alat za društvenu promjenu

Kampanja se općenito definira kao niz planiranih aktivnosti koje služe ostvarivanju određenog cilja, a u ovom kontekstu govorimo o društvenim ciljevima. S obzirom na kontinuiran razvoj tehnologije i njen progresivan utjecaj na mnoge aspekte ljudskog života, ali i iznenadne promjene poput ograničenja s kojima smo se susreli uslijed ovogodišnje zdravstvene krize, upoznavanje i korištenje digitalnih alata postalo je važno, korisno i gotovo neizbježno za postizanje pozitivnih promjena u društvu. Stoga ovdje govorimo o digitalnoj kampanji koja podrazumijeva planiranje i kreiranje online strategije i sadržaja s ciljem podizanja vidljivosti organizacija te komuniciranja njihovih ciljeva i vrijednosti što većem (ciljanom) broju ljudi te predstavlja zagovarački alat za postizanje pozitivnih društvenih promjena.

Kratki pregled općih, ali važnih koraka u pripremi i provedbi digitalne kampanje koji možete naći u ovom poglavlju može vam poslužiti u radu u vlastitim organizacijama:

⁵ Zahvaljujemo suradnicima iz tvrtke Macchiato Kolektiv na angažmanu u projektu i materijalima uz pomoć kojih je izrađeno ovo poglavlje.

1. Definirati cilj kampanje/promocije – što je posebno u projektu koji provodite, što novo radite u odnosu na trenutno stanje u RH – npr. usmjeravanje pažnje stručne i šire javnosti na potrebe bivših zatvorenika, njihovih obitelji i osobito djece kao ranjive društvene skupine.

2. Definirati ciljnu populaciju – potrebno je uzeti u obzir njihovu lokaciju, dob, prihode, zanimanje/struku, interese, ciljeve, vrijednosti.

Kako istražiti koja je vaša ciljana skupina? – možete istražiti trenutne pratitelje *online* kanala vaše organizacije, provjeriti slične organizacije i Facebook stranice sličnih ciljeva, istražiti koje „hashtagove” na Instagramu koriste ljudi i udruge iz vašeg područja djelovanja te linkove koji se pojavljuju u komentarima na društvenim mrežama.

Upoznavanje publike – ako je moguće, upoznajte svoju publiku osobno – izdvojite vremena za upoznavanje njihovih razmišljanja, karakteristika, vrijednosti, briga. (Po čemu se razlikuju od drugih pripadnika iste demografske skupine? Što ih privlači u radu i sadržaju koji vaša organizacija komunicira?)

3. Odrediti budžet

4. Odabrati digitalne alate i metode – profili na društvenim mrežama, grupe, web-stranica, blogovi, videomaterijali, radijski oglasi.

Zašto koristiti društvene mreže? – osim toga što ih izuzetno velik broj ljudi koristi^[1], dobar razlog za to je i što ljudi ulažu (puno) vremena i pridaju pažnju tim kanalima.

Kada govorimo o društveno korisnom djelovanju u civilnom sektoru, preporučuje se osnivanje Facebook grupa te aktivan angažman u njima – komunikacija u vlastitoj i drugim (tematikom srodnim) grupama može značajno pozitivno doprinijeti vašim ciljevima.

5. Stvaranje sadržaja – kakva je publika; koji alat se koristi (prilagodba materijala); koje su teme; određivanje ključnih riječi; dizajn; koji je ton objave; koliko često će se objavljivati.

Tehnički zahtjevi društvenih mreža – odvojite vremena za proučavanje tehničkih specifikacija društvenih mreža koje biste potencijalno koristili.

Organsko reklamiranje sadržaja – ako ne koristite plaćeno reklamiranje, važno je komunicirati s publikom koju imate (odgovarati na većinu komentara, komentirati sadržaj na profilima drugih korisnika) i privući njihovu pažnju tako da se zaustave baš na vašoj objavi.

Plaćeno reklamiranje – ako vam je dostupno, ovo može biti izrazito koristan alat i način za usmjeravanje više pažnje (prometa) na vaš cilj i povećanje broja pratitelja; najvažnije je da sadržaj odgovara publici kojoj komunicirate.

[1] Prema nekim statističkim procjenama očekuje se da će do 2021. g. broj korisnika društvenih mreža u svijetu doseći oko 3,1 milijardu.

6. **Evaluacija rezultata** – broj pratitelja/čitatelja/slušatelja, broj pregleda/lajkova/komentara/podijeljenih objava, korištenje digitalnih alata za praćenje doseg.

Planiranje volonterske akcije u vašoj organizaciji civilnog društva⁶

Uz činjenicu da predstavljaju snažan mehanizam međusektorske suradnje, što predstavlja jedan od temelja modela Uključene zajednice, te povezivanja i umrežavanja građana, lokalne uprave, udruga i ustanova lokalnih zajednica, volonterske akcije učinkovito doprinose osvještavanju i senzibilizaciji stručne i šire lokalne zajednice za poteškoće s kojima se susreću bivši zatvorenici i njihove obitelji.

U Republici Hrvatskoj volontiranje je definirano Zakonom o volonterstvu koji ga definira kao „...dobrovoljno ulaganje osobnog vremena, truda, znanja i vještina kojima se obavljaju usluge ili aktivnosti za dobrobit druge osobe ili za zajedničku dobrobit, bez postojanja uvjeta isplate novčane nagrade ili potraživanja druge imovinske koristi za obavljeno volontiranje.,,

Organizacija volonterske akcije uključuje tri faze – pripremnu, provedbenu i završnu fazu, a koje osiguravaju kvalitetu, uspješnost i ostvarenje ciljeva volonterskih akcija u lokalnim zajednicama.

Koraci u organizaciji volonterske akcije:

Pripremna faza:

- Identifikacija potreba u lokalnoj zajednici
- Određivanje ciljeva volonterske akcije (mjerljivi i ostvarivi ciljevi)
- Definiranje organizacijskog tima, zadataka i uloga članova tima (koordinator volontera, osoba za odnose s javnošću, osobe za logističku podršku, volonteri i dr.)
- Planiranje događaja (mjesto, vrijeme, definiranje potrebnih resursa, opreme, izrada promotivnih materijala i dr.)

⁶ U izradi ovog poglavlja poslužio je priručnik Generacija za V u nakladi Volonterskog centra Osijek, na koji nas je uputila suradnica na ovom projektu, univ. spec. Jelena Kamenko Mayer iz Hrvatskog centra za razvoj volonterstva (Koordinacijski ured Osijek). Ovim putem zahvaljujemo joj na doprinosu i angažmanu u projektu.

- Identifikacija i uključivanje suradnika (institucija i organizacija civilnog društva iz lokalne zajednice)
- Izrada formalnih dokumenata – akcijski plan i volonterski ugovori: određivanje volonterskih pozicija i opisa posla volontera, definiranje potrebnog broja volontera, vremenski raspored
- Uključivanje volontera
- Nabava opreme i materijala potrebne za provedbu volonterske akcije
- Najava volonterske akcije u medijima i na društvenim mrežama.

Provedbena faza:

- Doček i dobrodošlica volonterima
- Razgovori, priprema i raspoređivanje volontera na volonterske pozicije
- Potpisivanje volonterskih ugovora
- Upoznavanje volontera s volonterskom akcijom, vremenskim rasporedom i podjela radnih materijala
- Provedba aktivnosti volonterske akcije
- Druženje uz zakusku te zahvala volonterima i suradnicima.

Završna faza:

- Evidencija volontera i volonterskog rada
- Evaluacija volonterske akcije s volonterima i suradnicima iz lokalne zajednice (anonimni upitnik, razgovor) i s članovima organizacijskog tima
- Izrada izvještaja o održanoj volonterskoj akciji (postignuti ciljevi, ostvareni rezultati, sudionici)
- Izdavanje Potvrde o volontiranju
- Promocija volonterske akcije.

4. KLJUČNI POJMOVI:

Bivši zatvorenik – osoba koja je odslužila kaznu zatvora.

Članovi obitelji (bivšeg) zatvorenika – prema ZIKZ-u, to su njegov bračni ili izvanbračni drug, rođaci u ravnoj i pobočnoj lozi do zaključno trećeg stupnja, posvojenici i posvojitelji, tazbinski srodnici do zaključno drugog stupnja te skrbnik.

Izješće o stanju i radu kaznionica, zatvora i odgojnih zavoda – sadrži osnovne pokazatelje o poslovima Uprave za zatvorski sustav, stanju i strukturi zatvorenika i stanju i strukturi službenika (<https://sabor.hr/izvjesce-o-stanju-i-radu-kaznionica-zatvora-i-odgojnih-zavoda-za-2018-godinu-podnositeljica-vlada?t=114269&tid=208467>).

Konvencija o pravima djeteta – međunarodni dokument, usvojen na Glavnoj skupštini Ujedinjenih naroda 20. studenoga 1989. godine, koji propisuje univerzalne standarde koji osiguravaju zaštitu djeteta od svih oblika diskriminacije ili kažnjavanja, te poštivanje i afirmaciju prava djeteta bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi.

Osuđenik – prema ZIKZ-u, osoba kojoj je pravomoćno izrečena kazna zatvora, a još nije na izdržavanju kazne u kaznionici ili zatvoru, ili joj je odobren prekid izdržavanja kazne ili je uvjetno otpuštena.

Počinitelji kaznenih djela na uvjetnom otpustu – počinitelji kaznenih djela koji svoju sankciju ili njen preostali dio izvršavaju na slobodi.

Postpenalni prihvata – oblik prevencije kriminaliteta jer se njime obuhvaćaju intervencije i postupci prema osobama otpuštenim iz zatvora ili kaznionica kako bi im se omogućila kvalitetna socijalna reintegracija; odnosi se na izravnu pripremu zatvorenika za izlazak na slobodu, tj. na pripremu dokumenata, smještaja, odjeće, obuču, elementarnih novčanih sredstva za život. Naglasak je na pomoći u prvim danima i tjednima te na stvaranju elementarnih preduvjeta za život u zajednici bez počinjenja kaznenog djela odmah nakon otpusta.

Probacija – uvjetovana i nadzirana sloboda počinitelja kaznenog djela tijekom koje probacijski službenici provode nadzor i stručnim postupcima utječu na rizične čimbenike kod počinitelja kaznenog djela s ciljem resocijalizacije i reintegracije počinitelja u zajednicu, smanjenje rizika od počinjenja novog kaznenog djela te zaštitu društvene zajednice.

Punoljetni počinitelji kaznenih djela – osobe koje su u vrijeme počinjenja kaznenog djela imale navršeni 18 godina života protiv kojih je postupak po kaznenoj prijavi i prethodni postupak završen te optužene osobe (uključujući osobe protiv kojih se progon poduzima privatnom tužbom) protiv kojih je kazneni postupak pravomoćno završen (izvor: <https://www.dzs.hr/Hrv/DBHomepages/Pravosu%C4%91e/Po%C4%8Dinitelji%20kaznenih%20djela/Punoljetni%20pocinitelji%20kaznenih%20djela-metodologija.htm>).

Rad za opće dobro – izriče ga sud kao zamjenu za izrečenu kaznu zatvora u trajanju do jedne godine ili zamjenu za novčanu kaznu. Može se izreći i kao obveza koju određuje državni odvjetnik, kada odbacuje kaznenu prijavu ili odustaje od kaznenog progona. Rad za opće dobro može se izreći u maksimalnom trajanju do 730 sati rada, koje je počinitelj dužan izvršiti u roku od mjesec dana do dvije godine. Osnovni smisao je da počinitelj kaznenog djela izvrši svoju kaznu/obvezu na slobodi, a u korist i za dobrobit zajednice. Rad za opće dobro je svojevrsno „vraćanje duga,, zajednici. (izvor: <https://pravosudje.gov.hr/probacijska-sluzba/pravne-osobe-u-kojima-se-izvrsava-rad-za-opce-dobro/o-rad-u-za-opce-dobro/14681>)

Uprava za zatvorski sustav i probaciju – obavlja poslove u vezi s izvršavanjem kazne zatvora izrečene u kaznenom, prekršajnom i drugom sudskom postupku, kazne maloljetničkog zatvora, novčane kazne zamijenjene kaznom zatvora u kaznenom i prekršajnom postupku, istražnog zatvora, odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod, te probacijske poslove kod odlučivanja o kaznenom progonu, izbora vrste kaznenopravnih sankcija i izvršavanja kaznenopravnih sankcija izrečenih počinitelju kaznenog djela koje se izvršavaju na slobodi

Zatvorenik – prema Zakonu o izvršenju kazne zatvora (dalje u tekstu: ZIKZ), osoba kojoj je izrečena kazna zatvora zbog kaznenog djela, a nalazi se na izdržavanju kazne zatvora u kaznionici ili zatvoru, ili osoba kojoj je odlukom suda određen istražni zatvor.

Zakon o izvršavanju kazne zatvora – zakon kojim se uređuje izvršavanje kazne zatvora (<https://www.zakon.hr/z/179/Zakon-o-izvr%C5%A1avanju-kazne-zatvora>).

Zakon o probaciji – zakon koji propisuje svrhu i sadržaj probacijskih poslova, način izvršavanja tih poslova i tijela nadležna za njihovo izvršenje (<https://www.zakon.hr/z/234/Zakon-o-probaciji>).

LINKOVI:

- 1) <https://pravosudje.gov.hr/probacijska-sluzba/14652> – više o probaciji
- 2) <https://pravosudje.gov.hr/zatvorski-sustav/6150> – više o zatvorskom sustavu
- 3) https://www.unicef.hr/wpcontent/uploads/2017/05/Konvencija_20o_20pravi-ma_20djeteta_full.pdf – Konvencija o pravima djeteta

5. LITERATURA

Bronfenbrenner, U. (1979.) The Ecology of Human Development. Harvard University Press, Cambridge.

Buchanan, A. (2014). Development and the Development of Resilience. Department of Social Policy and Intervention, University of Oxford, Oxford, UK

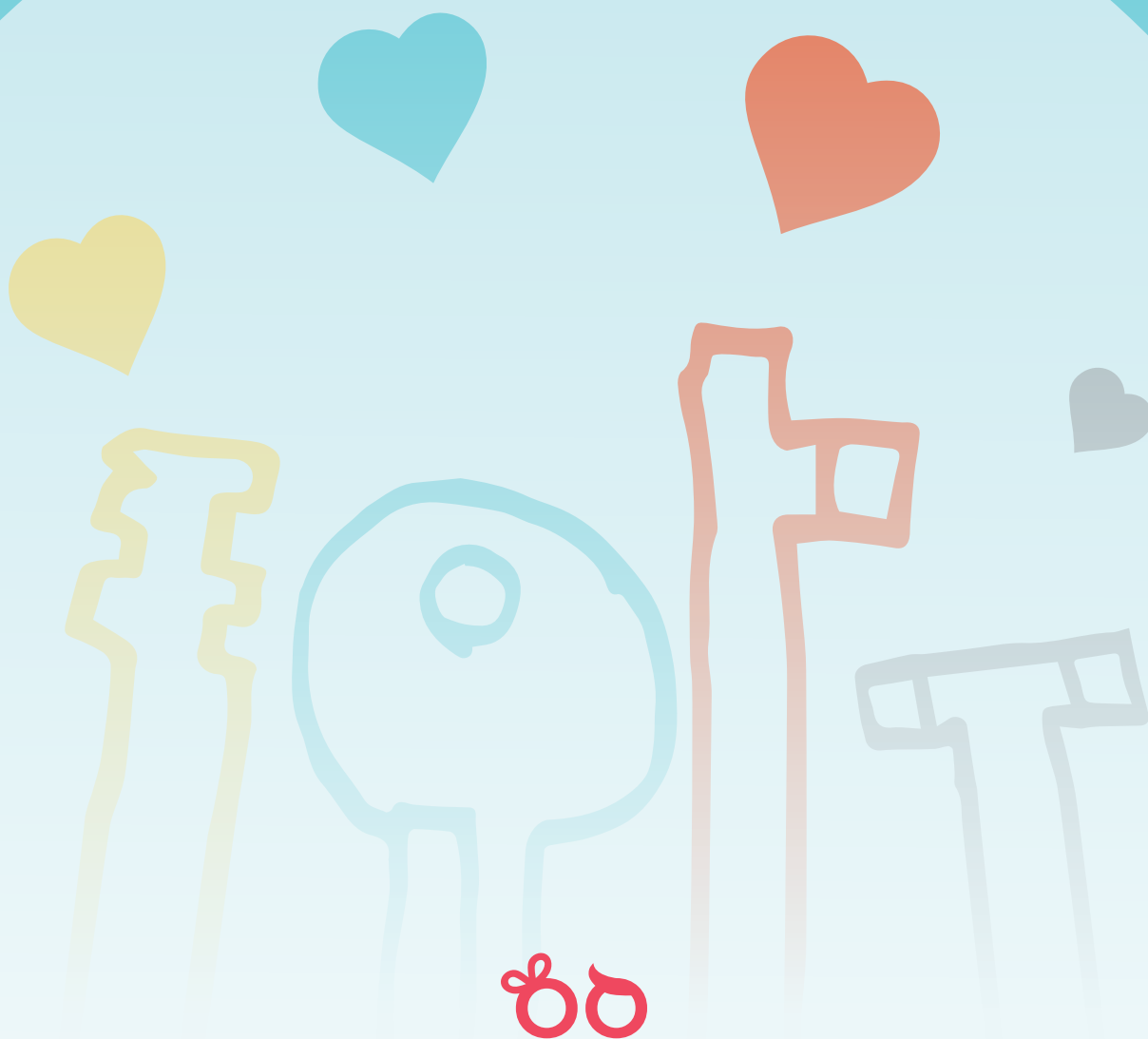
Hackney, H.L., Cormier, S. (2012). Savjetovatelj - stručnjak Procesni vodič kroz pomaganje. Naklada Slap

Konvencija o pravima djeteta (2000). Zagreb: Udruga za inicijative u socijalnoj politici i Centar za prava djeteta.

Landenberger, N.A., Lipsey, M.W. (2005). The Positive Effects of Cognitive-Behavioral Programs for Offenders: A Meta-Analysis of Factors Associated with Effective Treatment. Journal of Experimental Criminology

Roditelji u akciji - Roda (2020). Neprekinuta veza. Povezujuće roditeljstvo iza rešetaka. Šućur Z. i sur. (2015). Siromaštvo i dobrobit djece predškolske dobi u Republici Hrvatskoj. Zagreb: UNICEF.

UNICEF (2005). Childhood under threat: The state of the world's children 2005. UNICEF.

korak po korak
UDRUGA RODITELJA

Udruga roditelja „Korak po korak”

Ilica 73, 10000 Zagreb, Croatia
info@udrugaroditeljapk.hr

